БЕЗ ПУТТЯ.

ОПОВІДАННЄ ПО ДЕКАДЕНТСЬКОМУ

Івана Левіцького.

I.

Павлусь Малинка був гарний з лиця, неначе чорнявий та кучерявий бог Аполлон. Настуся Самусївна була пишна на вроду, неначе Афродита, котра тільки що вихопилась із морської піни, але ще не помолилась Богу, не вмилась і не обтерла гаразд рушником морської піни з виду. Настуся була гарна, але трохи блідувата, ніби втомляна, або трохи заниділа, неначе вона дві ночі поспіль танцювала на балю. Вона була значного, богатого роду, а він ще значнійшого й богатійшого. Вона зросла в роскоші, а він ще в більшій. В її батька і в неї давно вітер свистів у кишенях; в його кишенях вила й скиглила хурдига. В її покійної мами і в неї самої кишені були з дірками, кудою зранку до вечора за границею трусились червінці по Парижі, Ніцці та Римі, неначе борошно по грудяному та бакаюватому шляху з подіравляного мішка на возі. В його тата і в його самого кишені були неначе якісь безодні, кудою провалились дві селї ще й сахарня з костопальнею та з двома височезними трубами-димарями, навіть не зачепившись у їх штанах та халявах.

Вона й її мама в зимку звичайно жили в Парижі, а в літку швендяли, як цигани з шатрами, то по Швай-

царні, то по Тиролї, то по Рівєрі, тікаючи від спеки, від мошки, комарів та ґедзів, а приїзджали до дому на Україну в ряди-годи тільки тоді, коли їх кишенї спорожнювались. Він, скінчивши реальну школу, поїхав з батьком та матірю до Парижа буцім-то докінчувати своє вчіння, записав ся в одну висшу школу вольним слухачем, щось там слухав раз на тиждень для людського та батьківського ока, але в дійсности нічого не слухав у школї, бо мав дуже делїкатне чуттє, більше здатне слухати артисток в опері, ніж усякі нудні та мудрі лекциї. Він бив байдики в Парижі і після смерти батьків, спорожнивши кишенї до самісінького дна, вернув ся в Київ і гайнував без пуття решту батьківського добра, чого не встиг іще прогайнувати його тато.

Настуся таки спала в ночи, хоч вона й її мама лягали спати сливе перед сьвітом. Павлусь у ночи нїколи не спав: проводив ночи то в клубі, то в ресторанах за бенкетами та картами, аж у ранцї вертав ся до дому і спав сливе до вечора В його день був у ночи, а ніч була в день, як буває в пугачів, сов та кажанків.

Його всї звали божевільним; її — навісною. Вона була й розумна з роду, але в неї неначе не було однієї клепки в голові; в його з роду голова була не без тями, але була нїби не добре набита обручами, ще й з слабкими уторами.

Настуся була в свого батька одиниця. Павлусь зістав ся в свого батька так само одинак. Він якось таки скінчив реальну школу, хоч від лїнивства двічи трохи не втопив ся, перепливаючи ту не глибоку річку премудрости; але його двічи вирятували вчителї та батьки і таки якось доволокли його за руки до другого берега. Вона нїякої школи не скінчила, хоч усе починала; довго починала та на тому й скінчила. Батько хотїв віддати її в ґімназию або в інститут. Мати стала проти того гопки, сперечалась довго і таки не дала дочки в чужі руки, між чужі дїти усякої масти; вона боялась, щоб дївчина там часом не занидїла від важкої працї, не спростилась, щоб часом не набрала ся лїберальних ідей і усяких бакциль та бактерий, бо тих бакциль та бактерий вона бояла ся

гірше, ніж чуми, ніж нудьги від науки. Настусю вчили в дома дорогі ґувернантки та усякі вчительки. Настуся вчилась дома поволї, не хапаючись, училась, як мокре горить; училась, коли сама хотїла. Вона вчилась і гуляла, гуляла і вчилась навперемінки, щоб було не дуже важко. Три днї вона вчилась, а на четвертий день мама возила її в танцкляс танцювати з дїтьми. Знов три днї вчилась, а два днї відпочивала: мама возила її сковзатись на льоду на лижвах, або в гостї, або брала з собою кудись, їдучи з візитами, а в вечері возила в театр. У Настусї лїтнї вакациї тяглись цїле лїто, цїлих пять місяцїв, щоб вона гаразд відпочила від працї та не помарнїла, не зблїдла на виду.

Незабаром Настуся зовсїм не схотїла вчитись: попроганяла своїми вередами вчительок і на тому скінчила своє науцтво. Мати постановила, як тілько Настуся підросте, повезти її в Париж і там викінчити курс її науцтва. В Настусї гарна головка так і зісталась вільна від усякого поганого, важкого вчіння. За теж Настусю дуже багато вчили музики, бо сама мама дуже любила усяке штучництво, а найбільше музику. І Настуся справдї на предиво була здатна до музики. Музика йшлась Настусї дуже легко, і вона швидко вивчилась чудово грати на роялї. Вона ще добре вміла малювати квітки на фарфорі. В неї вдача була і справдї артистична.

Мати любила свою одиницю без міри, без тями, якоюсь хоровитою, нервовою, навіть ненормальною любовю, якою люблять дїтей дуже нервові та дуже почувливі матери. Вона пестила дитину, не давала їй довго сидїти за вчіннєм, щоб дитина не мучила себе, споболювала їй, неначе сама в купі з нею сидїла за книжкою й мучилась. Вона вволяла її волю, давала їй усе, чого тільки було її душа забажає. З самого малку усї в господї вволяли її волю, неначе волю якогось божка. Мати вбирала її в оксамит та шовк, нароблювала силу усякого, навіть зайвого, зовсїм непотрібного убрання, аби тільки иньшого колїру, гралась нею, гралась її уборами, неначе дитина куклами, цяцькалась, панькалась з нею, чванилась нею без сорома перед усїми.

Настуся незвичайно любила цяцьки та ляльки — се найвисше дитяче штучництво. Мати накуповала для неї цілий маґазин дорогих ляльок та усяких цяцьок. Купували для неї ляльки й цяцьки і тітки й дядини, і дядьки й натітники, і усякі кузинки. Тих ляльок та цяцьок назбиралась ціла заскляна шафа, сливень усей Настусин покоїк був закиданий усякими цяцьками. Той покоїк став схожий на якийсь музей ляльок та цяцьок. Чого там не було! Яких цяцьок та ляльок там не було! З-за скляних дверей шафи виглядали ряди кукол. То були вже здані в музей кукли, панни та паничі, котрі вже втеряли Настусину ласку і любов. Кругом Настусї на килимі, на кріслах, на столах валялись хлопчики в чорних оксамитових шараварках та жупанках, панянки в оксамиті, позадиравши ніжки, позаплющувавши очи. В колисочці спала одна маленька ляля, заплющивши очка. Скрізь по кімнаті стояли і валялись швайцарські чудові хатки, маленькі канапки, цілі повні ґарнітури штучно і гарно поробленої мебелї, чималі шафки та столики, стояли возики, здорові кудлаті пуделї, з висолопленими червоними язиками, з блискучими скляними чорними очима, здорові коники з золотими сїдельцями, валялись балалайки, скрипочки, усякі бандурки, відерця, дїжечки, кадовби, шаплички, валялись французькі чудові книжки з малюнками, — усе казки... Настуся стояла нїби по пояс у цяцьках та куклах, неначе десь на городї по пояс у бадиллї та бутвинї...

Ще на дванацятому роцї Настуся носилась з ляльками, гралась та милувалась ними, голубила їх, неначе дїток, звала їх своїми сестрами та дїтками, а себе звала їх мамою. Вона сама шила для кукол нові убрання, одягала їх то за панів, то за сїльських дївчат, вишивала їм узорцями сорочки та хвартушки, робила квітки на голови, чіпляла на шиї намисто і дукачі. В свойому покоїчкови Настуся садовила рядочком по кріслах свої здорові улюблені кукли, давала їм усїм людські ймення, говорила до їх, неначе до живих, сердилась на деяких, буцїм-то ледачих, сварилась пальцем. Вона сама сїдала проти їх в креслї, сама гарна, неначе здорова лялька, бо її довгобразе, трошки в низу загострене личко, її чорні густі брівки на білому

випнутому чолї, її гострі блискучі карі очи незвичайно гарно малювались на плисовому червоному креслї. Мати припадала до неї, цїлувала, пестила, потім садовила її собі на колїна, коли вже її ніжки не телїпались, а торкались об дїл, цїлувала її в уста, в лобик, у щічки, пригортала до серця, звала її милою, дорогою любкою, голубила її, неначе хотїла вилити на неї усї ласки, усю любов, яку вона мала вилити на свого мужа, котрого вона не любила, на своїх померших синків, котрих вона так само ненавиділа, бо... вони були схожі з лиця на її чоловіка.

Усї тїтки, дядини та кузинки так само пестили Настусю, мазали її та хвалили, аж перехвалювали на один бік, бо підлещувались до її тодї ще богатої мами. Вони казали, що з Настусї вийде якась видатна і славна людина: або велика артистка, або велика й славна на ввесь сьвіт актриса. І Настусї ще змалку здавалось, що кращої за неї і богатїйшої й розумнїйшої за неї дївчини нема і не може навіть бути на цїлому сьвітї. Тільки сторонні люде, знайомі поза очи хитали головами та осуджували Настусину матїр за те, що вона вже занадто безтямно пестить свою доню, що вона її збавить: вони говорили, що Настуся на голові ходить, що вона вмре не своєю смертю...

Настуся ще змалку тільки й любила одно й єдине науцтво: французькі ілюстровані гарними малюнками казочки. Вона начиталась їх так, що від осьмого року уявляла себе якоюсь казковою особою і любила одягатись у всякі незвичайні казкові убрання, одягала і иньших дївчаток, своїх приятельок-гостей. Вони перебирались то за царівен, то за циганок, то за туркень, то за хлопчиків-царенків. В сих чудових убраннях та в папірових коронах вони танцювали, вдаючи з себе усяких казкових сутнот та всяких привидів. В Настусї рано заворушилась фантазия. Вона вже на дванацятому роцї навіть в день боялась сама виходити в другу порожню кімнату, а в вечері боялась зіставати ся сама в кімнатї, коли часом її мати або ґувернантка виходили кудись до иньшого покою. Їй здавалось, що кругом неї десь поховались по сьвітлицях якісь царівни, відьми, вовки в червоних шапочках та усяка

казкова мара. В Настусї дуже зарані розвилась уява та мрійність.

Як Настуся дійшла до зросту, її мати посварилась з батьком на смерть. То були дві вдачі не тільки не схожі, але навіть супротивні одна одній, неначе люті вороги. Він був поміркована, статковита й практична людина. Його жінка була непоміркована, розтратлива, любила роскіш та шикарне гойне життє і сипала грішми, неначе половою. З ранку до вечора вони обоє тільки те й робили, що зачіпали одно одного докорами, сварились, змагались та лаялись. Вона обридла йому гірше печеної редьки; він обрид їй і остогид так, що вона не могла й дивитись на його. Вона полаялась з ним на смерть, покинула його і виїхала за границю, щоб Настуся скінчила в Парижі своє вихованнє і вчіннє.

— Баба з воза — на колеса лекше! — сказав Самусь перехрестившись. — Принайнні в хаті буде тихо.

Але він помилив ся трохи: баба встала з воза, але на його колеса, на його кишені стало ще важче.

Мати з Настусею оселились на прожиттє в Парижі. Настуся записала ся в якусь школу, щоб довчити французької мови та вислухати курс французької літератури. До неї ходив дорогий учитель музик і виправляв її гру на роялї. Скінчивши своє вихованнє, Настуся з нудьги читала дуже багато та все романи. Але романтики, а найбільше Жорж-Занд та найновійші декадентські поети й повістярі найбільше припали до її нервової, мрійної, делїкатної й випещеної, але трохи збоченої, нездорової і трохи ненормальної вдачі.

Довго вони з матірю жили та швендяли по всїх усюдах за границею і певно-б жили довше. Але незабаром мати почала кородитись на груди, сохнути та вянути. Неспокійні усякі пережитки незабаром дали себе знати. Щоб розбуркати свої слабкі нерви, вона впускала собі морфій в ліве плече: на тому місцї в неї завсїгди наганяло болячки. Вона небавом заслабла чахоткою, довго лїчилась усякими ліками, побувала на всяких водах і врештї померла. Настуся трохи не збожеволїла, трохи сама не

вмерла з горя та з туги. Вона мусіла вернутись у Київ до батька, в противну глушину.

Вернувшись до дому, Настуся від разу здивувала всіх усім: і своєю занадто вже вільною парижською поведінкою, і своїми різкими манерами, і своїм убраннєм, своїми здоровецькими капелюшами з копицею струсевих пер на голові. Перейнятлива, як обізяна, проворна та вертка з роду, вона ще до того вдавала з себе дуже рухливу, ворушливу і жваву Парижанку. Де треба було обернутись, вона перекручувалась на одній пяті раз або й двічи. Де траплялось тільки переступити через рівчачок під дощовими трубами на тротуарі, вона плигала через його та ще й з розгоном, неначе коза через перелаз. В парках, де вилась будлї-де стежка на сугорб або горб, вона не виходила в гору, а вибігала, неначе вилїтала. В театрі в проходах між кріслами вона не ходила, а бігала і нїби пурхала. Завсїди й скрізь вона крутилась, вертїлась, неначе дзиґа. Дами так і продражнили її американською дзиґою, а панни дражнили її парижською козою. Вона ходила по містї і на прогулянне і скрізь сама, як дуже еманципована панна, робила все, що тільки припадало їй до вподоби, вбиралась по чудернацькому, як тільки хотїла. На людський поговір, на осуд суспільства вона нї трошки не вважала, бо ставила себе без міри висше за всїх провінциялок і всїм у вічи сьміялась з забубонів глухої глушини. Вона вволяла тільки свою волю, навіть свої примхи, бо любила повну незалежність та волю, як люблять її птиці та животини в лїсї.

Нахапавшись на швидку руку в французьких кружках усяких відомостей, нахапавшись у Парижі в декадентських кружках усяких найновомоднїйших ідей та напрямків, Настуся й дома в себе не покинула звички висловлюватись у розмові якось трохи чудно, навіть химерно, показувала шик перед провінциялами чудернацькими поглядами, ідейками, навіть зворотами та висловами в розмові і очевидячки чванилась і кокетувала сим, як дуже модним.

Усї знайомі загалом поглядали скоса на Настусю, як на трохи навіжену. Тїтки та дядини пробували направляти її на добру путь, говорили їй нотациї, чіплялись

до неї. Але вона сьміялась з їх просто таки й їм у вічи і кепкувала з їх. Вони ображали її хоровите самолюбство своєю настирливістю, і вона зненавиділа їх. Батько тільки махнув на неї рукою, як і на її матір, бо добре знав незломну, цупку вдачу їх обох... Вона бундючилась і перед своїм батьком і дивилась на його, як на грубу й просту людину, як на деспота й варвара.

Павлусь вернув ся з-за границї, так само нахапавшись вершечків найновомоднїйшого декаденства в заграничних висших кружках серед молоднечі. Взагалї Павлусь і Настуся повертались до дому готовісїнькими. Павлусь розторсав собі нерви систематичною гульнею по ночах, алькоголем та романтичними походїнками. Настуся була з роду істерична й трохи психопатка, бо перейняла се добро на спадщину від своєї прицуцуватої мами морфінїстки.

Вернувшись із-за границї до дому, Настуся в однїєї своєї тїтки стикнулась з Павлусем і познайомилась з ним. Павлусь від разу вразив її своєю незвичайною красою. Він був пишний на диво, рівний станом, чорнобривий, з таким гарним лицем, неначе воно було намальоване тонким пензлем дуже високого художника. І чорні густі брови були неначе вимальовані на високому гладенькому чолї, і виразні, звивчасті червоні уста були нїби обведені найтоншим пензлем. Очи карі, ясні, блискучі, вуси довгі, мягкі, як шовк, васильки на висках кучеряві, рожеві вуха, пишний матовий цьвіт довгобразого виду — усе було нїби намальоване найсьвіжійшими фарбами, аж очи вбирало в себе!

Настусю від разу вразила така дивна, художня краса, вразила її артистичне почуваннє. Вона від разу покохала його горячо, палко, як кохають дуже нервові особи, з усолодою і навіть муками серця. На неї неначе від разу найшла якась солодка пошесть, обхопила її всю, промкнулась у її серце, в її душу і обхопила її нїби подумям. Павлусь так само покохав Настусю і незабаром признав ся їй на одному балї, що любить її щиро і без неї не може жити, не може дихати. Тиждень мучилась Настуся, не бачивши

милого, неначе в огні пропасниці. Вона зблїдла, помарніла, заниділа, сливе заслабла, ходила по Хрещатику, сьвітом нудила, никала скрізь, сподївалась, чи не вглядить його будлї-де. Але Павлусь неначе зумисне сховав ся від неї в своїх покоях. Попомучившись тиждень, вона таки насьмілилась просто піти до його, побачити ся з ним і хоч надивити ся на його. В Парижі, в Латинському кварталї, вона не раз і не два, жартуючи, забігала з візитами до знайомих студентів потай від мами, бо дивилась на себе, як на зовсїм еманциповане панну, нехтуючи якимись там старосьвітськими забубонами суспільства.

(Далї буде).

elib.nplu.org

БЕЗ ПУТТЯ.

ОПОВІДАННЄ ПО ДЕКАДЕНТСЬКОМУ

Івана Левіцького.

II*).

Настуся прийшла до Павлуся в четвертій годині осіннього дня, сливе перед вечером.

Павлусь тільки що виспавсь і встав з ліжка, тільки що гаразд продер очи, напившись сливе ввечері „вранішнього“ чаю, бо він завсїгди гуляв цїлими ночами то по ресторанах, то по клубах, вертавсь до дому або вдосьвіта, або зовсїм вранцї і спав сливе цїлий день. В четвертій годинї дня він звичайно пив свій вранїшнїй чай.

В роскішних і просторних горницях був такий нелад та гармидер, неначе в їх ночували Жиди з балагулами. І в Павлуся в ротї було так, неначе і в його в ротї заночувала одна балагула. Він аж крикнув з дива й несподїванки, вглядївши Настусю. Вона голосно й дрібненьо зареготалась, неначе пташка в садку весечо защебетала.

— Еге, не ждав? Еге, не сподївавсь мене до себе в гостї? Правда? — говорила Настуся і реготалась так голосно, неначе вона дзвонила в срібний дзвоник.

— І ждав тебе що дня, що години, і сподївавсь тебе до себе, моя мила Настусю! — сказав він і подав їй

*) Гл. кн. IX, стор. 268—276.

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

обидві руки, а потім оступивсь від неї на ступінь, згорнув руки на грудях і втупив у її вид свої карі, блискучі, неначе гарячі очи.

— От я й пришлепалась до тебе, бо почувала духом, що ти мене ждеш до себе, ждеш теперинькі, стеменно сієї години, дійсно сієї хвилини.

— Не пришелепалась ти, а крильцями прилинула до мене, моя жадана ластівочко! впурхнула в мою горницю, ніби десь у вікно з зеленого садка. Я тебе сподівавсь до себе що години, що хвилини, бо ще на минувшому тижні довідавсь духом і серцем, що ти на віки моя, а я на віки твій. Я ще тоді на балї по твоїх оченятах, по твоїх зіницях угадав се. В твоїх зіницях я тоді вглядів себе, своє обличчя, впіймав свої очи. І мої очи в твоїх очах від разу блиснули іскрами, неначе зайнялись. Се диво було неспроста. Се було потайне поєднання наших душ. Се був символ... Я від разу прочитав і втямив той символ, що загадково блиснув тоді в твоїх оченятах.

— Прочитав? Ти тямиш в читанні сієї дивної, загадкової книги? — крикнула Настуся з таким захватом, що в неї темні очи зайнялись електричним блиском.

— Тямлю, як і ти тямиш, — спокійно сказав Павлусь — ми обоє вчились по тих самих книгах і в тій самій школї розуміння потайного поєднання душ. Правда? Еге, так?

— Еге! Ти, мій милий добре вгадав! — сказала Настуся.

— Я читаю твою загадкову книгу кохання навіть через бібулу, навіть через загорнуті товсті палятурки. Менї й не треба розгортати твоєї книги, бо менї дано такий пронизуватий та проникливий зір, — сказав Павлусь. — Се стало ся тоді, як я побачив свої очи в твоїх очах. Від того часу мої мрії ввійшли в твоє серце; твої мрії війшли в моє. Ми зробили одмінок мрій, ми поєднались душами, стали однією сутнотою.

— Мій милий, мій золотий! Чи ти пак знаєш історию мого серця, мого убогого заниділого серця! Я прийшла до тебе розказати історию свого заниділого серця. Ти думаєш, я любила до сього часу щиро, гаряче? Ні, мій милий!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Я любила до сього часу так, як часом инколи вглядиш на небі якусь незвичайно блискучу зірку, що ясно-преясно мигає, неначе оком, і ллє алмазний блиск; задивиш ся на неї, милуєш ся довго, а потім на другий вечір шукаєш її на небі між зірками, і вже не знайдеш, не впізнаєш між инчими зірками, неначе й слід її щез із очей на віки. Моя любов до сього часу була жовта, неначе листя вмираючої осени. Я вже була втратила надію на своє серце; думала, що йому доля судила недоладню жовту любов по вік, що мені не судилось покохати рожами та фіялками, усім серцем всисати та нюхати пишний аромат мрій горячого, червоного кохання. Аж теперинькі, як я тебе вглядїла, я неначе віддала своє пожовкле, пожолобляне листє в славну берлїнську красильню. Ти відомий тому, яка то берлїнська красильня? — спитала Настуся.

— Відомий тому, ще й добре! — сказав Павлусь.

— Там якісь славні, дивні чарівники фарбарі перекрасили, перемалювали моє бідне пожовкле листє, намалювали на йому рожі та фіялки, повимальовували пишні взорцї. Вони якимсь чудом перетворили моє убоге серце, котре ще й доси гаразд не кохало, а тільки силкувалось кохати, як дитина силкуєть ся вперше спятись на свої мягенькі ніжки. Аж теперинькі я дізналась, що то таке дійсна, правдива любов! Вона в мойому серцї отсе оживає, рожевіє, червоніє, жевріє, як жар, затого стане огняста, затого спахне скаженим полумям...

— Друже мій, милий мій! серце моє золоте! — крикнула Настуся поклавши Павлусеви обидві руки на плечі — Ти той чарівник, той дивний красильщик, що утворив з моїм серцем диво дивовижне, перемалював, перезолотив моє пожовкле листє весняними фарбами. Серце моє золоте! як я тебе кохаю!

Вона оступилась від нього на два ступінї, склала долонї, неначе на молитві, і безмовно й жадібно втирила в його вид свої блискучі очи, потім помаленьку обвела очима усю його пишну постать зверху до самого долу. Він стояв перед нею, неначе Феб на колїсницї, гарний та пишний, рівний, неначе обтїлений, обличчений Аполлон, з легкими кучерями на васильках, з чорними, нїби нама-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

льованими бровами на високому чолї, з рожевими вухами під кучерявими васильками. А під високими бровами карі ясні очи то неначе горіли, то згасали, і знов займались і тихо жевріли невимовною ласкавістю.

— Ти пишний Феб, яснозорий та проміннястий, котрий тільки що став на свою огнясту колїсницю, простягає могутні й білі руки, наливає свої пишні очи огнем, щоб бризнути промінням сьвіта на дрімаючу землю. Ти сонце, а я твоя, ще затїняна темрявою ночи земля, на котру ти от-от незабаром сипнеш своїм горячим золотим промінням. Схиляюсь перед тобою, здіймаю до тебе руки, молюся тобі! Сип на мене твоє золоте проміння, посипай мої зелені коси твоїми золотими блискітками, розмай твоїм промінням мою косу з квіток, з гіяцинтів, фіялок, троянд та лелїй! Обсипай золотом мої убогі убрання, прибери мене в срібло та золото, як свою милу заручену, зацїлуй мене своїм сьвітозорим промінням, крий мене своїм пекучим вогнем, спали мене своїм золотим вогнем, бо твій вогонь солодкий для мене; твій вогонь — моє щастє, моє життя, моя всолода. Я ладна прийняти смерть в твойому вогнї за твою ласку, за один поцїлунок твоїх червоних горячих уст.

— А ти думаєш, що я не люблю тебе так горяче, так навіжено, як ти любиш мене? — сказав Павлусь з легким докором. — Моя любов до тебе від разу стала неначе розпечене в жару залїзо. Я дивлюсь на тебе і неначе їм тебе очима, їм ротом та зубами, неначе якусь незвичайно навдивовижу смачну страву. Я почуваю уявки, що жую тебе й ковтаю. Я вже неначе проковтнув тебе всю, почуваю вже тебе в свойому мрійному нутрі, і всетаки не можу гаразд наїстись тобою, твоїми очима, твоїми бровами, — сказав Павлусь, дивлячись і справдї страшенно й хоровито запаланими очима на Настусю.

Він і справдї неначе їв її дикими блискучими очима.

— І я тебе в сей час неначе їм, як смачне яблуко, як соковитий солодкий виноград, неначе пю сік того пахучого винограду любощів. І я вже неначе проковтнула твої пахучі карі очи, поглинула твої ароматні чорні брови і ще таки хочу тебе і не можу наїстись тобою, твоєю солодкою пахучою красою, — сказала Настуся.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Як я тебе вперше побачив, я від разу почув незвичайні пахощі, котрими повіяли на мене твої очи, твої брови; але ті пахощі спершу були занадто гострі, пяні, вони відгонились чимсь гострим, колючим, неначе чорнобільом, жабячою мятою, чимсь гострим, тропічним, горячим і приємним, неначе пахощами квіток горячого краю, котрі несуть отруту та смерть. Я тоді вчадів від пахощів твоєї краси. Мені неначе дух забило солодким, але гострим неначе перцьовим клейтухом. Теперички твоя краса не пянить мене тими гострими пахощами. Я нюхаю солодкі пахощі твоєї краси, нюхаю твої чорні очи, нюхаю твої пишні брівки. І тепер твої очки пахнуть фіялками, твої брівки пахнуть жасминами. Самі мої мрії про твоє кохання стали пахучі.

— І в мене самої мої мрії про тебе, моє серце, стали вже пахучими квітками. Я отсе неначе живу в пишному квітнику. Моя голова аж стуманіла, аж запоморочилась від солодкого чаду тих квіток. Які там квітки! А скільки їх насаджено! Яка роскіш! Який захват! Я випадком натрапила на дивного садовника. Який дивний випадок! Як мені поталанило в життї! Ти знаєш того садовника? — спитала Настуся.

— Щеб пак не знав! Який і справді щасливий випадок! — сказав Павлусь.

— Сей садовник — то чарівник. Він знає дивні чари. Він насіяв для мене квіту по всьому сьвіту, закрасив для мене ввесь сьвіт квітками. Куди не піду, куди не гляну, скрізь для мене цьвітуть квітки, скрізь для мене пахне рожами та фіялками. Куди не гляну, скрізь бачу пишні квітки; і на землї квітки, і на небі квітки, і на водї квітки — квітки моїх золотих мрій, моїх пахучих мрій. Я наскрізь пропахалась їх пахощами. Яке веселе та червоне стало моє життє! Ти, мій коханий, мій любчику, дав менї се щастя!

— І ти, моя любко, закрасила менї мої ясні ночі. Мої ночі стали в двоє якось ніби яснїщі, веселїщі для мене, — сказав Павлусь.

— Яка солоднеча мрій! Яка височінь фантазиї! Я лїтаю, я шугаю неначе орлиця в піднебесї понад верхами,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

понад льодовими глєтчерами Альпів. Се кохання моєї випещеної душі, мого тонкого розбитку серця й розуму, — сказала Настуся.

І довго ще вони виливали свій декадентський ліризм кохання та почування, мотаючи його неначе нитки на клубок.

— В мене вже аж ум за розум заходить від високих нематеріяльних любощів. Се любощі вищих сутнот, се любощі духів. Ми вже помінялись і поєднались мріями. Поміняймось серцями, станьмо вічними супряжичами в супрязї по душі й серці! — сказав Павлусь.

— Поміняймось зараз, і наш спіл кохання стане віковічним. Вийми з мене моє серце і вклади в мене своє серце, щоб ми з'єднались на віки, щоб ми були одна сутнота, одна душа! — крикнув несамовито, але дуже ґалянтно й еффектно Павлусь. — Постановім зараз сей спіл душ, бо я не наїм ся й не напюсь твоєї краси. Я захлипаюсь твоєю красою, я давлюсь тобою. Я почуваю, що твоя краса от-от задавить мене на смерть...

— Міняймось серцями, мій милий — сказала Настуся.

— І локонами нашого волося — крикнув Павлусь.

— І зубами, зубами серця й мрій, — сказала Настуся.

— І нігтями — нігтями почуваннів — крикнув Павлусь. — Пообтинай свої нігті і дай менї. Я всиплю їх у табачницю і викурю їх, і віссу частку тебе в свої груди.

І вони дивились одно на одного і раювали.

— Як часом коли вирвеш, мій милий, зуба, подаруй менї сей брилянт, сї сьвятощі кохання на схованку! Я оправлю його в золото і носити-му і в день і в ночи коло свого серденька. То буде задля мене сьвячений зуб мого Будди. Я прийшла до тебе сповідатись. Чи ти пак знаєш, що я трохи буддистка? Як в Париж закликали жреців Будди з Цейлона, мама й я таки якось втислись з однією буддисткою, знайомою нам герцогинею, в залу, де жреці правили свою буддийську службу. Як менї сподобалась їх відправа! З кабінета вийшли в залу неначе якісь давні волхви або якісь казкові чарівники та чорнокнижники в жовтих шовкових чудних мантіях, з чорними та сивими

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

бородами, в чудернацьких золотоскляних шапках, з чорними здоровецькими очима, з зубами неначе в тигрів. Менї аж дух забило в грудях. Як оригінально, ново, й гарно й страшно! Менї здалось, що я не читаю, а бачу уявки дивні казки, дивних давнїх живих волхвів, чаклунів та чарівників. І я від разу стала буддисткою, і мама стала... Тільки менї не припало до вподоби, що в їх на шовковому убраннї телїпались якісь латки.

— Се символи убожества, прохачества та чернецтва Будди, — сказав Павлусь. — Признаюсь тобі, що й я де в чому буддист, тільки без тих латок, без того буддийського чернецтва, без тієї буддийської блекоти. В мене нема спочування до тих латок та чернецтва. В латках, як у старих ряднах, нема поезиї. Я тільки взнаю Буддийську нірвану, куди ми пірнемо з нашим коханням і по вік кохати-мемось і може переходити-мемо то в ростини, то в животини, то в зорі, і все в двох та в двох, як два горішки в одній лушпайцї. Може я колись перейду в зозуля, а ти в зозулю, ти в курку, я в півня, ти в телицю, я в бичка... Се поетично!

— Та все в двох та в двох? І нїхто нас по вік не розлучить? — спитала Настуся.

— Нїхто, нїхто! Ми може перейдемо на якесь сонце або планету і будемо там сяяти, розсипати-мемось по сьвітї золотим промінням.

— Ой як гарно! Ой як дивно й по новому! Яка поезия! — говорила Настуся. — Ти сьвітити-мем на мене, я блискати-му на тебе. І ми по вік дивити-мемось одно на одного і очей не зводити-мемо?

І Настуся аж заплескала в долонї; аж очи заплющила від захвату, неначе вона дістала від мами якусь незвичайно гарну ляльку з брилянтовими очима. І вона раювала.

І вона впала — сїла на оксамитову канапку і неначе пірнула в поросї, котрий не змітали й не струшували вже може з тиждень або й два. Він сїв проти неї в кріслї. І вони втирили очи одно в одного і неначе роздивлялись на якусь чудову картину або цяцьку.

І він любив її щиро, і вона кохала його горяче, але вони не кинулись на шию одно одному і тільки милувались

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

собою, дивлячись одно на одного, неначе на пречудову мертву мармурову статую. Їх очи блищали, аж горіли, але ті очи були якісь ніби неживі, неначе скляні або кришталеві, які бувають у дорогих ляльок або в алькоголіків у найважчий час їх хороби, в білій горячці, коли їх очи блищать гострим, але сухим скляним блиском. І здавалось з боку, ніби то розмовляли не вони, а хтось инчий говорив за них і живі слова їх живої розмови лились десь з верху або з боку від якогось підказчика, неначе хтось инчий говорив за сих двох чудових помальованих ляльок декадентства, двох пещених ненормальних людин.

Але вони не встигли зробити свій символїстичний одмінок, коли хтось задзвонив у прихожій. Настуся й Павлусь кинулись, аж жахнулись, неначе хто несподівано закравсь і вдарив раптом по їх напружених нервах.

— Хтось дзвонить, — зашепотіла Настуся до Павлуся. — Нехай Гаврило скаже, що тебе нема в дома. Чогось я отсе дуже стрівожилась. Хтось неначе прибіг за мною, доконче за мною. Чогось моя душа чує, що за мною. Чи не тітки часом отсе вистежили мене?

Павлусь схопивсь і побіг навперейми старому Гаврилови. Але Гаврило похопивсь і вже відімкнув двері. В прихожу вскочила Павлусева дядина Ніна, побігла і прожогом вшелепалась просто в гостинну, навіть не роздягнувшись і не роззувши калош. Вона неначе гналась слїдком за якимсь злодієм, або когось шукала та про когось питала.

— Добрий вечір тобі, коханий Павлусю. Я отсе до тебе похапцем, на часочок, на хвилиночку, — задзїгоріла дядина Ніна.

— Доброго здоровля! — сказав Павлусь байдуже і насупивши брови, і навіть на той час забувсь, що треба-ж попросити дядину сїсти.

— О! чи ти ба! В тебе, Павлусю, гостя! — крикнула здивована дядина і кинулась витатись з Настусею.

Настуся ледви підвелась і холодно й надуто привиталась з дядиною Ніною.

— Мій коханий Павлусю! вибачай, що я отсе тебе потурбувала. Пошукай, будь ласкав, у себе, чи не забулась я часом в тебе мого ручного саквояжика? Уяви тільки

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

собі, яка я роззява. Пішла я вчора на Хрещатик скуповувати по магазинах деяку дрібницю, знаєш, там наші стрічечки, шпильки, голки, нитки та усяку нашу жіноцьку нісенітницю. В саквояжику в мене було й портмоне, а в йому зісталось ще й гроший карбованців мабуть десятків зо два. Вертаюсь я з своїм крамом до дому. Коли зирк на руку! на руці не теліпаєть ся мій саквояжик. Я його певно або згубила, або десь забула. Йду я назад, питаюсь скрізь по магазинах, бо я часом в магазинах забуваю то парасольки, то деякі свої дурні закупки. Чогось у мене від тієї купівлї аж голова заморочуєть ся. Тодї я вертаючись з закупками до дому, забігала до твоєї, Настусю, тїтки Манї і до тебе, Павлусю, заїздила. Була вже я і в тїтки Манї, питала в неї. Вона каже, що я в неї тодї нїчого не забула. Та отсе думаю: забіжу ще до тебе та пошукаю, чи не забула я часом свого саквояжика в тебе. Подивись, серце, гаразд, пошукай по всїх покоях, спитай у Гаврила, чи не бачив часом він, де я поклала мій саквояжик та ще й з грошима. Не так менї шкода гроший та дрібних закупок, як самого чудового саквояжика.

— Ти тодї й справдї вешталась та никала по всїх покоях; може й справдї десь поклала та спохвату й забула, — сказав Павлусь і пішов по кімнатах шукати та нишпорити.

Дядина й собі схопилась з місця і пішла слїдком за ним блукати по покоях. Вона нагнала й старого Гаврила. Обшукали, обдивились усї закутки. Гаврило заглянув і під канапи, і під ліжка, і під крісла, а саквояжика нїгде не було.

Настуся сидїла мовчки насупившись і щось міркувала в своїй головцї.

— Дядина бреше. Вона нїчого й не губила, й нїчого не забувала. В неї, як я памятаю, і саквояжика нема. В неї на виду, на очах не щире клопотання, не щире жалкування, а якесь робляне... неначе вона на сценї грає ролю. Се мої тїтки, мої жандарми, слїдкують за мною, щоб доміркуватись, куди отсе я пішла і де я. Певно самі не насьмілились ловити мене в Павлуся та й потурлили отсю пришелеповату Павлусеву дядину шукати мене тутечки. Ну та й тїточки-ж!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Дядина і Павлусь вернулись у гостинну з порожніми руками. Само по собі дядина добре знала, що не знайде, бо й нічого не губила. Настуся своїм тонким здогадом та міркуванням від разу втямила сю всю дядинину комедию.

— Ото бідна моя голівонько! Певно мій саквояжик десь валявсь на улиці, і його хтось давно знайшов, — бідкалась дядина.

— А вже-ж на улиці довго не влежить. Вже давно його й слід щез і признаки не зісталось, — додав Павлусь. — Мусиш купити собі другого достоту такого саквояжика.

— Такий буде, та не той! — бідкалась дядина та все зорила буцім то на меблї, але скоса все зиркала на збентежену Настусю.

— Як зиркає баньками на мене! Неначе я й є той саквояжик. Дури вже кого дурнїйшого, а не мене! — думала Настуся і нїби їла очима ту капосну наглядачку.

— Прощай, серце Павлусю! вибачай, що я отсе тебе троха потурбувала. Може й ви, Настусю, підете разом зо мною, то я вас проведу до дому, бо вже пізня доба, — сказала дядина.

— Я втраплю до дому й сама. Я не звикла до поводатарів, — обізвалась знехотя сердита й насупляна Настуся.

— То вже хиба ти, коханий Павлусю, проведеш Настусю до дому, бо в нас у Київі не Париж і не Рим, фіякрів нема, а є тільки небезпешні мурла звощики, котрі ладні завезти молоду панну і в пущі та нетри. Кидаю Настусю на твій догляд та на твою одповідальність, — сказала дядина Ніна.

Вона попрощалась хапком, якось робляно, нещиро і шугнула з покоїв, неначе сполохана курка в відчинені двері.

— Се-ж мої тіточки, мої непрохані наглядачки та назиральниці послали її до тебе на розвідини, щоб пошукати мене в тебе і істино в тебе, а не будлї-де инде. Вона нїякого саквояжика і з роду нїколи не губила, бо така ощадна, така скупяга, що і при місяцї свої голки визбирала-б до одної, як би їх де погубила. Але вона навіть і голок нїколи не губила. Та й нїколи нїякого сак-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

вояжика я в неї не бачила. Ой не люблю я сих наглядачів та назиралників гірше, ніж свого лиха! — сказала Настуся.

— От і принесла лиха година отсю дядину не в добрий час, перебила нам наші золоті мрії, наші солодкі почування, — сказав Павлусь. — Се не дядина, а добра нишпорка! Винишпорила таки тебе.

— Скажи, серце, Гаврилови, щоб більше не відмикав дверей і нікого не пускав сюди. Знаєш, я духом чую, що мої тітки зараз отсе довідають ся та й не втерплять і зараз прилетять сюди за мною на днищах, бо вони обидві відьми. Вони вже давненько стежать за мною, де не ступить моя нога. Кажуть мені, ніби то я в останній час стала чудна, навіть чудернацька. А я собі тільки самостійна з роду й ориґінальна, і хочу бути вольною, як пташка в лісї.

— Така достоту, як і я. Ненавижу й я тих назиралників, і духу їх не зношу! Мене з роду ніхто не напучував нудними безтямними та безглуздими напучуваннями; навіть мій покійний „банк“ ніколи не бравсь за се, — сказав Павлусь.

— Колись як розсерджусь, то без сорома казка, попроганяю з хати своїх тіточок та дядинок, — сказала Настуся.

— Попрогонь їх ік дідьку! Я бувши тобою, давно-б витурлив їх з хати просто таки стусанами та потилишниками, а то й ломакою, — сказав Павлусь.

Вони посідали одно проти одного і знов почали тиху розмову, почали направляти свою декадентську ліру на переднійший тон кохання та мрій, виливати в робляних, штучних словах свої палкі почування, добираючи їх, неначе гарус до взорця. І вони вже були добренько направили свою ліру. Ліра почала приграватн. Коли се знов раптом задзеленькало в прихожій.

— Їй Богу, се прибігла котрась із моїх тіточок! — сказала Настуся — або тітка Маня, або тітка Софа, або й обидві вкупі, хтось дуже здорово шарпнув за дріт, як шарпають тільки вони. Як ось зараз стукати-ме в двері парасолькою, або лупити-ме кулаком, а може й коліном, то

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

се безперечно вони, мої поліцианти. Се-ж твоя дядина вже подала їм звісточку, де се я знаходжусь.

— Я звелїв Гаврилови нікому не відчиняти, — тихо обізвавсь Павлусь.

— І добре зробив, — сказала шептом Настуся.

В прихожій і справдї дзеленькав дзвоник, неначе сказивсь, неначе його хто лупав ломакою, а він верещав, що було сили. Потім застукало в дворі, неначе хто штуркав палицею, а потім загуркало кулаком.

— Се котрась тїтка добуваєть ся до твоїх покоїв. Се вони вже напитали, і хочуть спасати мене від якоїсь напасти та спокуси. Як лупить! Се вже певно лупить не кулаками, а коліньми. Нехай там казять ся! Нехай трохи побрикають ся, то на голову буде легше, — шепотїла Настуся.

Вона встала, відчинила двері, стала в дверях, висолопила язика до прихожої, а далї „стругнула редьки“ тїткам, поклавши палець на палець на вхрест і стружучи пальцем, нїби редьку.

Тїтки довго стукотїли та торгали дверима, аж замок та засув дзижчали, а далї й перестали. Знов у покоях стало тихо, як в усї. Гаврило притаївсь десь у куточку і нїби на той час замер.

— Тїтки вважають на мене, як на божевільну, — сказала Настуся, пірнаючи в мякім кріслї. — Нехай собі так думають. На здоровячко їм! Менї за се байдуже! Але мене бере злість, що вони встрявають та вмикують ся не в своє дїло. По мойому: „Коли не піп, то не микай ся в ризи“. А вони все — в ризи та в ризи! „Нате й мій глек на капусту, щоб і я була Настя!“ Скрізь сунуть свою носюрку в мої справи, неначе й вони бажають знати, чим пахне моя любов, чим пахнуть мої й твої молоді палкі мрії. Їх кортить! Ой кортить, бо вони обидві удовицї. Сей пишний букет певно ще дурманить їм голови.

Вже смеркало. На дворі сутенїло. В кутках покою стали чорні тїнї стовпами. Високі дзеркала на мармурових консолях неначе потопали в мелянхолїйному сутїнку. Широкі лиснючі позолочені рями картин та портретів неначе припали густим порохом. Три чималі давнї портрети якихсь козацьких полковників, Павлусевих предків, у стародавнїх

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

темних рямах неначе заснувались чорним павутинням. В комині дотлївали поліна та трусок і ледви жевріли в попелї. Жар жеврів і в ряди-годи спахав на головешках, кидаючи мелянхолїйний мрійний відлиск на стародавнї здоровецькі крісла та старомодні чудернацькі столики.

— От уже смеркає ваш день і сьвітає мій ранок, бо те, що люде звуть вечером, то є мій поетичний ранок — сказав Павлусь Малинка. — І навіщо Бог сотворив той непоетичний день, якесь погане сонце? Мій ранок саме отсе починаєть ся. Се мій час поезиї, забавок та веселощів. Саме добрий час постановити нам вічний спіл кохання. Настає поетична година! Година мрій!

— І справдї мелянхолїйна мрійна година! — сказала Настуся наближившись до Павлуся і взявши його нїби за мармурову холодну руку. — Міняймось серцями, мій голубе сизий.

— Почкай трохи! нехай гаразд розвиднить ся ніч. Нехай добре сьвіне на дворі мій чорний поетичний день, і висиплять ся на небі зорі. Я щирий декадент, по своїй природженій вдачі, і певно таким і родив ся й охрестив ся. Я люблю ніч і ненавижу день і не люблю сонця, як не любить його нічне птаство. В ночі в мене дужче й краще грає уява, менї якось охітнїще граєть ся в карти, пєть ся вино, сиплять ся жарти. В ночі неначе і сигаро смачнїйше, і дївоча краса краща, імлистїща й вохкіща, і любов солодша. Скільки поезиї в гарній ночи! Ніч, то доба для усього високого, потаємного; доба для великих доброчинків і страшних злочинків, великого охання та зітхання і великих веселощів та радощів; доба стогнання та зітхання сов, пугачів та сичів, тих мелянхолїйних зозуль та соловейків мого чорного дня.

— Твоя правда, мій коханий! Справдї і музика та співи в ночи якісь поетичнїщі і смачнїщі, і танцї на балах у ночи буйнїщі, неначе поетична хурдига та метелиця в лїтку на верхах Мон-Бляна під синїм лїтнїм небом. Ніч, се поетична мрійна відьма верхом на золотій кочерзї з брилянтовим помелом у руках. Я ладна хоч-би й зараз перейти на твою віру — пристати до твоїх звичок. Менї вже день обрид, і сонце остогидло. Менї вже

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

все на сьвіті обридло. Ще в шістнацять років мені обридли танці та бали, в вісімнацять мені вже остогид театр, надокучили компліменти паничів та їх дурне причепливе залицяння, надокучили самі паничі, в двацять мені вже обридли Париж, Рим та Ніцца, як і наш Київ, а після двацяти років за мною слідком ганялась нудьга, неначе злидні за вбогою людиною. Мене брала така нудьга, що я трохи-трохи не повісилась! Отсе признаюсь тобі, як на духу, хочу й я змінити ніч на день по твойому, то ще може життя моє стане не таке дошкульне для мене. В тебе як раз так, як співають у нашому селі: „А все тута не по нашому, а все тута та й по вашому, а снідання під обідання, а обідання аж під полудня, а полудень аж у вечері, а вечеря аж о півночи“...

— Мої обіди аж у глупу ніч, а вечеря аж сьвітом, а снідання аж у вечері, — обізвавсь понуро Павлусь. — Так воно буває в оперних артистів та в нас, бо й ми-ж артисти свого штучництва, — сказав Павлусь.

— А справді, я велика артистка душею, я велика естетичка! Як я люблю все гарне, все красне! Як я люблю всяке штучництво! Музика та співи — се дихання моєї душі; малярство, картини — се зір моїх очей. Я-б давно була пішла на сцену, та моя покійна мама спротивилась і закляла мене, щоб я не була на сцені — сказала Настуся.

— От уже дніє вечірня темрява. Настає саме поетичний час здійснити наш обряд поетичних заручин. Загаємось, забалакаємось, що ще й смеркне наша поетичня ніч, гляне противне сонце, і чари зникнуть... А я тепереньки ввесь у чарах та в мріях по самісіньку шию! Вже з головою пірнув у чари!

— І я, серце, як тільки переступила через твій поріг, поріг мого щастя, моєї любови, то від разу стала по коліна в чарах, неначе по коліна в густій пшениці. Вже чую, — духи шептом шепочуть мені з твого каміна, щось гомонять у кочерзі коло каміна...

Він підвівсь і став, пишний, як золотий ідол Ваала на вавилонському степу. Вона стояла блискуча, неначе зо-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:08 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

лота відьма на скляному Брокені. Вони обоє були в чарах кохання, неначе в золотих шатах.

— Ти золота Афродита в мойому храмі кохання. Я заколю себе, проштрикну своє серце і спалю себе в багатті на жертвоприносини для тебе, моя богине! — крикнув з ефектом Павлусь.

— Ти пишний Зевес моїх мрій, Зевес Олімпійський, увесь із слонової кости, оповитий через могутне плече золотою мантією! Ти огнистий Молох, бо твій огонь мене от-от поглине. Ти Молох, а я твоя жертва. Пали-ж мене на поетичному багатті кохання! Мерщій кидай у багаття кришталевий трусок та мрійні сухі тріски! Огняста середньовікова поема!

— Середньовікова поема! пишна, пахуча поема! — сказав Павлусь палко. — Чи може бути що краще за середньовікову поему кохання? Я чую над нами подих середніх віків: от лицарь грає на бандурі, дама його серця виходить на замкову високу башту, на високий повітряний балкон...

— Музика янголів у небі! Небесні мельодиї мрій, мрій любови!...

— Вона стоїть високо на повітрі. Він шугає орлом на хмарах мрій з солодкогучною бандурою в руках. Міста горять, села палають. Дим клубками крутить ся, веть ся. Здорові армії, заковані в блискучі кольчуги, прикриті золотими шликами сунуть ся, неначе незліченні татарські орди. Валленштайн, Тіллї, Ґустав Адольф грають на баских конях у золотих кольчугах, шликах та начільниках, неначе золоті подоби, посаджені на коні. Армії звалюють твердинї, валять замки, башти та стіни навкруги міст. Гармати раз-у-раз гуркають. Люде стогнуть, ойкають, Жиди вейкають, голодний наляканий товар реве, череди скиглять, корови мукають, голодні собаки виють... А з замків, з високих башт, десь неначе з хмар ллеть ся тиха делїкатна музика, мельодийна пісня, висока поезия, летять з подихом вітру високі небесні мельодиї...

— Правда, гарно! І страшно й гарно! Препишна поезия! — говорив Павлусь.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ой гарно-ж! Ой яка-ж то була висока поезия! Які тоді були поетичні любощі! Як-би я тоді жила, за мною-б не ганялась слідком погана, зубата, таранкувата та кирпата нудьга по всіх усюдах. Пишно! Гарно! І страшно й гарно! Скільки поезиї!... аж кричала Настуся.

— Ми постановимо спіл наших душ, — сказав Павлусь — поміняймось серцями серед лицарської поезиї, в чаду помершої поезиї, серед померших поетичних душ, померших мрій, померших, але не похованих на кладовищі, не закопаних у сиру землю, бо... вони й доси живуть в нас... Еге, живуть?

— Я почуваю уявки, що вони живуть і доси в наших душах, — сказала Настуся. — Сідай за рояль і грай! Виклич мельодиями минувше! Виклич чаклунством музики давні чари! Виклич символїстичний профіль середнїх віків! Ти сам чарівник. Ти зробиш се чарівництво!

Він в одну мить кинувсь до рояля, котрого направщик не направляв може вже років з десять, і вдарив по клявішах. Торкнуті клявіші увігнулись під його тонкими, неначе пазурі, пальцями. Струни, неначе перелякані в десятирічньому спокої та снї, задзизчали, зашипіли, котра сторч, котра в борщ. Рояль загуркотів, застукотів, неначе гармати Валленштайна. Настуся вглядїла на столику купу ґазет, кинулась до столика з ґрациєю правдивої Парижанки, побігла неначе легенька серна поскакала через покій, налапала здоровий жмут ґазет, розгорнула здоровецькі листи і почала шпурляти їх в камін на тлїючі головешки. Папір зайняв ся і спахнув. Вона нїби гралась в якусь іграшку дуже цікаву й нову, хапала листки, бгала їх у руках і оберемками кидала у камін на жар. Полумя спахнуло й шугнуло з каміна на кімнату, лизнуло червоними язиками високо в гору по камінї. Дим клубками повивсь попід стелею, покотивсь по стїнах, по козацьких полковниках. А вона все нїби пустувала, підкидала того сухого труску, неначе гралась, нїби маленька пустотлива школярка. Червоний сьвіт замиготів по стїнах, задрижав по золочених рямах. Козацькі темні голови виглядали з диму, неначе з хмар.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Правда, се полумя дуже вдатно й символїстично нагадує середньовікові пожежі — говорила Настуся. — І страшно й гарно: і полумя пожежі, й дим, і згарятина, і мелодиї арф та бубнів, і гук гармат. Ой гарно!... Ой як весело!...

І Настусї здавалось, що вона або грає в якісь ориґінальні ляльки, або виступає на сцену в якомусь дуже чудному спектаклї.

— От теперички мої мрії в тобі, твої мрії в менї! Теперички міняймось серцями — крикнув він несамовито, скочивши від рояля до неї, неначе тигр легким та ґраціозним скоком із за пальмових кущів. — На ножа! розпанахай менї груди, виріж моє серце. Я розпанахаю твої груди і виріжу твоє серце. Ти вкладеш своє серце менї в груди, я вкладу своє живе серце в твої живі груди. І ми почуємо поетичне гаряче й тонке мрійне кохання середнїх віків, раювання лицарів та їх дам серця! Ми почуємо кохання й раювання усїх віків, і кохання Зевса з Герою, і Геркулєса з Венерою, і Ромео з Джулєтою!

Старий Павлусїв лакей Гаврило, зачувши з своєї кімнати дим, відхилив двері і заглянув. Подумавши, що в камінї зайнялась сажа, він ухопив відро з водою і прибіг, щоб заливати пожежу.

— Ти чого, Гавриле! Пішов геть і зачини двері! Чи ти не здурів часом?

— Я думав, що ви пустуючи наробили пожежі, та отсе прибіг заливати. Ой Господи! Ще спалять батьків дім і господу!

— Іди собі та не появляй сюди очей, — крикнув Павлусь.

— Ой як гарно! То се ми і справдї загарбаємо собі кохання всїх віків і народів? Скільки кохання! Ой-ой-ой! Скільки зітхання любощів! Вийде буря й вихор від одних зітхань любови! Яка величність! — сказала вона.

— Кохання всїх богів і богинь від Ваала й Молоха й до київських відьом на Лисій горі — сказав Павлусь.

Він вибіг до другого покою і виніс здорового блискучого ножа, котрим крають хлїб на скибки. Вона десь налапала на столику перед дзеркалом ножницї і вхопила

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

їх заразом в купі з довгим гребінцем. Вони обоє стояли перед каміном віч-у-віч і дивились обопільно одно на одного. Ясний червонястий одлиск від папірового багаття миготів фільками по їх щоках, по білих чолах.

— Яка ти пишна, в сьому фантастичному середньовікому осьвітленні!

— Який ти гарний!

— На! — сказав Павлусь і ткнув їй в руки довгого ножа — принеси мене на жертву, на приносини Дияні та Афродиті!

— На! — сказала Настуся і сунула йому в руку ножниці в купі з гребінцем — принось мене в жертву тільки собі, бо ти мій бог.

— А се навіщо така проза? Якийсь нікчемний гребінець? Се не символїстичня річ. Пхе! — сказав він і кинув гребінця в полумя.

— Вибачай. Я так стрівожена коханням, що гребінець здав ся менї списом. В мене забило памороки. Голова туманїє. Мене дух забиває. Я скаженїю, я навіснїю від кохання, — сказала вона. — Виймай мерщій своє серце і дай менї сей великоцїнний подарунок. Як я бажаю побачити написану на йому твою любов, понюхати ті пахощі любови, котрими воно певно теперички парує! Виймай швидче моє серце ножем!

— Ми подивимось, понюхаємо і проковтнемо — ти проковтнеш моє серце, а я твоє, — сказав він з запалом.

Настуся заметушилась і замішалась, бо очевидячки вже позабувала модню заграничну символїстичну мову і все збивалась з ролї на мову свійську, вселюдську.

— Твоє-ж серце сире. Я... я сирого не зможу проковтнути.

— Ми обіллємо наші серця лимоновим соком, неначе морську черепашку, і всолодимось сим олїмпійським поживком невмірущих. Ми наштрикнемо їх на небесну шпичку обоє до купи і пришкваримо їх на отсьому огнї поетичньої символїстичної пожежі.

— Край же швидче мої груди! Я навіженїю, я швидко збожеволїю! — крикнула вона і почала й справдї розстібати свою кофту та виставляти свої груди.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Цур дурної навісної! Невже вона отсе й думає, що я справді патрати-му її й себе, неначе заколоте порося? — подумав Павлусь, а потім голосно сказав: — Pardon, мила Настусю! Ти очевидячки вже давно з Парижа. Ти вже опростилась от тут у глушині. Ти забула вже модню мову символїстики — говорив Павлусь, прочитавши на її божевільних очах, на її виду справдішню наважливість викраяти серце з грудей.

Настусї стало ніяково. Вона спустила очи до долу, неначе школярь провинник. Їй стало сором.

— Твоя правда, мій милий, мій чарівний. Я відстала від моди, від віку, від проґресу. В сьому вовчому дохлому закутку хоч не-хоч, то одстанеш, станеш такою, як усе тутешнє плебейське громадянство.

Він притулив ножа до її серця потім до свого й передав його Настусї. Настуся притулила ножа до його серця потім до свого й вернула йому.

— Поміняймось символами! — сказав він тихим, тихим голосом.

— Поміняймось і будемо від сього часу носити їх коло свого серця. Еге, так? — сказала вона солоденьким голоском.

— Візьми мій символ просто з мого самісінького серця! — сказав він.

І Павлусь розстебнув жилєтку і відчикнув ножницями ліву половину своєї синьої жилєтки.

— Висока ідея мрій! Ти даєш менї пахощі свого пишного тїла, — сказала вона.

І Настуся розстебнулась і відшматувала ножем ліве погруддя своєї кофти.

— На частинку мене самої і люби мене по-віки-вічні.

Вони помінялись символами, понюхали, поцїлували і притулили їх до горячих видів, до очей, до чол.

Вони довго ще тулили, нюхали, лизали й раювали!...

— Я пришию твою жилєтку до отсїєї моєї обчикриженої кофти і буду носити, і буду почувати тебе коло твого серця, — сказала вона.

— І я пришию шматок твоєї юбки до своєї жилєтки і буду носити навіть при людях, не побою ся сьмішків,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

спатиму в ній, щоб ти і в сні дихала своїм духом через юбку на мене. Се наші сьвятощі! — сказав він.

— Се на нас будуть латки великого Будди, ті, що й доси їх нашивають на шовкових ризах благочестиві жерці Будди — сказала вона. — Відкрай мені ще пасмо твого пахучого волося. Я покладу його в свій альбом і буду нюхати твій дух і в мойому будуарі, щоб тобою пропахав ся і мій будуар.

І він відкраяв для неї пасмо свого волосся і подав їй, потім ще відкраяв шматок підтяжки і подав їй.

Вона поцілувала й раювала. І вона відтяла ножницями пасмо своєї коси і подала йому. Він поцілував і раював.

— А ти відкрай мені шматочок своєї панчохи, щоб покинути свій рожевий дух у мойому порт-цигарі, щоб я курив твою любов.

І вона сьміливо закотила поділ і відкраяла шматочок панчохи і подала йому,

Він поцілував, посмоктав і вклав у свій порт-цигар.

Він раював. Він став рожевий!

Вона раювала. Вона стала блакитна!

Він ще дужче раював, дивлячись на неї. Він став перістий!

Вона ще дужче раювала. Вона стала ряба. Вона стала пахучою зеброю африканського гарячого сонця, вона стала пахучою рябою куркою в небесній блакиті на острішку загати. Її любов пишалась, як собака в човні.

Їх кохання сяяло на всю сьвітлицю усіма кольорами веселки, переливалось дивними усякими кольорами північного сяєва.

Їх любов міняла кольори, перебрала усі кольори веселки.

Їх любов стала ряба й смугнаста!

Кольори їх кохання згодом злились до купи; їх веселчана любов стала біла, неначе промінь сонця.

Їх любов стала жизньовою, жвавою оліндерською теличкою. Вона була ряба, періста і знов ставала біла, неначе усі сім проміннів веселки зливались до купи, то знов

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

мінялись, ніби грали в хрещика, як пишне північне сяєво над Сібіром.

— Де-ж буде наш перший поцілунок? — спитала вона згодом.

— На Мон-Бланї або на Монт-Розї в Швайцариї, високо, високо, аж у хмарах! — сказав він.

— Коли-ж се буде? Папа казав, що не швидко поїде за границю, бо мама розтринькала всї гроші.

— На Лисій горі над Днїпром — обізвав ся він.

— Далеко, дуже далеко! — сказала вона.

— На Владимирській горі над Днїпром, коло Владимирового памятника. Поезия! Днїпро! Височінь! Високо й поетично!

— Боюсь трохи за свою репутацию. Я зовсїм еманціпована людина і не маю жадних старосьвіцьких забубонів. Але, знаєш, мої тїтки, дядини, усякі кузинки, зовиці, моя рідня... їх тут цїла метка. Се мої тутешнї жандарми в спідницях. Київ не Париж. На Владимирцї і в день і в ночи завсїди вештають са люде, вештають ся в ночи людські сови та пугачі.

— На Соломенцї, на шпилї — сказав він — все-таки близче до неба, ще й під гаєм. Поезия!

— Добре! Там будемо на одшибі. Коли-ж? — спитала вона — в маї?

— О, до мая дуже довго. Я вмру від кохання до мая. Тепер ще тільки осінь і листопад. Але-ж тепер саме май за екватором у Капштадї й Трансвалї. Сього з нас доволї. Ми з Соломенки нюхати-мемо й бачити-мемо африканський май. Почування з далекий! Яка поезия! Май здалеки, а близько мрійний або й справдїшнїй поетичний туманець та імла на Соломенцї, — сказала вона.

— Імла, се символ нашої мрійної любови. Так уже обридли в книжках романи в маї. Се щось дуже вже старомодне. Наша любов вохка й мокра — сказав він.

— Наша любов дуже вохка, в пустому туманї. Як ориґінально й ново!

— Наша любов вохка! наша любов — любов амфібій. Правда, се нова нечувана ідея, нечувана любов?

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— І я волію вохку любов. Я вийду до тебе на самісіньке пилипівчане пущення під ліс на Соломенський шпиль. Там нас ніхто не побачить, жадна тітка не зорити-ме злим очком на нас, дядини та усякі зовиці-сестриці не побачать нас.

— Там ми зіллємось у хмарах мрій та в олімпійському тумані в першому поцілунку.

— Ориґінально! дивно й дивовижно! — аж крикнула вона і заплескала в долоні.

— Виїду перед вечером на пущення і ждати-му там тебе в вохкому тумані, неначе на версї поетичного Мон-Блана, — сказав він.

— Любов наша не суха, а мокра! Се пишно! Се дивно! нечувано й нігде не писано! Ти найновомоднійша людина на всю Европу! на ввесь сьвіт! Ти попередив усїх декадентів! Зараз напишу до своєї приятельки в Париж. Quelle idée! — аж кричала вона, аж підскакувала, неначе маленька школярка гралась.

— А тим часом незабаром настане мій поетичний південь ночи. Менї вже час виходити з дому. Вже заворушив ся поетичний сьвіт мар, русалок та привидів. Менї час обідати в ресторані з уланськими офіцерами. Чи ти знаєш, чого се я сьогодня так заспав? Скажу тобі по секрету: я вчора був у Трансвалї, хотів битись з Бурами й забрати золоті копальнї. В мене грошей кат-ма.

— І я заспала! Я спирітка і маю єднання з духами. В мене вчора ввечері була з визітом моя покійна бабуня і не дала менї гаразд виспатись у ночи. Вже лягома мій папа вийшов з кабінета, а бабуся йде за ним слїдком, дивить ся на мене, щось хотїла менї сказати, але вернулась назад. Я лягла спати. Лямпадка блимає перед образами. А бабуня загляне в двері та й знов сховаєть ся. Заглядала, заглядала і не дала менї гаразд виспатись, — сказала Настуся. — Прощай, серце! І тобі вже час іти з хати.

І вона неначе попечена любовю, з виразками солоднечі в серцї, крутнулась двічі на пятї, переплигнула через поріг щастя з ґрациєю, жваво, неначе кізочка через перелаз, і полетїла на крилах щастя до дому.

(Далї буде).

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-15 19:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

БЕЗ ПУТТЯ.

ОПОВІДАННЄ ПО ДЕКАДЕНТСЬКОМУ

Івана Левіцького.

—❖—

III.*)

Настуся прибігла до дому, неначе в якомусь чаду. Вона була знервована. Все делїкатне її тїло неначе трусилось. В души неначе дзвенїли й лунали якісь дивні мельодиї. Перший раз на віку вона закохалась щиро, закохалась без кінця, без міри. Любов пойняла її, як весняне повідє поймає луки та луги. Вона пила, захлипалась і не могла напитись того нового для неї щастя. Її батько, багатий український дїдич Петро Михайлович Самусь, уже проспав ся по обідї, сидїв за столом і допивав останню склянку чаю. Він був уже лїтнїй чоловік, високий, широкоплечий, русявий, кругловидий та повновидий, з веселим осьміхом на повних устах, з веселим зором ясних очей. На голові і на пелехатих усах тільки подекуди лиснїли нїби срібні ниточки.

Батько навіть не спитав у дочки, де вона була: він звик до її вольних виходів з дому, до її никання по всїх усюдах і не спиняв її нї в чому. Він знав, що вона-б його і не послухала нї в чому.

Самовар уже погасав і шипів на всю просторну столову, потім запищав на пять тонів вище, підняв ще на

*) Гл. кн. X, стор. 7—28.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:02 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

три тони тонесенький голос, зачиркав, зацьвірінькав, неначе горобець і замовк.

— Се ти, папо, вже й допиваєш чай? — сказала Настуся і неначе впала на стілець коло самовара.

— Вже й напив ся. Я отсе заспав по обіді. Вже година пізня. Я опізнив ся в клуб. Мене там певно вже ждуть та лають мої партнери.

Самусь позїхнув і його кудлаті роскішні вуси неначе замахали в гору крилами, неначе здіймали ся кудись летіти в вирій. Зпід вусів блиснули міцні зуби, сливинь усі цілісінькі.

— А ти певно будеш тут сама нудитись. Пустив я твою компаньонку чи їкономку до дому на тиждень, а вона от і забарилась. Ти-б, серце, побігла до котрої тітки, або до кузинки, або до дядини.

— Бог з ними, тими тітками. Вони своїми пересудами наженуть на мене ще більшу нудьгу. Менї добре й самій. Менї тепер найкраще самій, — сказала Настуся.

І в неї трусив ся чайник у руцї, з котрого вона наливала собі чай у склянку; трусилась у другій руцї ложечка, котру вона взяла і почала колотити чай. Батько вважливо глянув на її руки, на стрівожене личко.

— А я отсе почув новинку. Менї казали, що відомий красунь Павлусь залицяєть ся до тебе, ще й дуже залицяєть ся, слїдком бігає за тобою по всїх усюдах.

Настуся липнула на батька ясними, карими очима і з дива високо підняла свої густі, тонкі, наче намальовані чорні брови на широке, чисте чоло.

— Хто тобі отсе казав? Певно тїточка? — аж крикнула Настуся.

— Менї сорока на хвостї принесла сю новину. Але я мушу зауважити, що красунь Павлусь гультяй, пяниця та картярь: цїлі ночі пє та гуляє з такими, як він, по всяких ресторанах, великих і малих, і до решти гайнує батьківське добро. Прогуляли й промайнували вони в-двох з батьком по заграницях та в Монако на рулєтцї села й сахарню, а Павлусь незабаром прогайнує і той хутір Шелестуху, що зостав ся в його. Вкінцї усього він нестатковитий, пустий паничик, котрий тільки зугарний ман-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:08 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

тачитись по Крещатику та наводити своє пансне на паннів. Се якийсь виродок колись славного, поважаного роду на Україні.

— Там то мені клопоту за твого Павлуся! Нехай гуляє на здоровлє! — сказала Настуся різким голосом, наче ображена.

— А до служби, яка-б вона не була, або до будлїякого діла він таки з роду нездатний. Він тільки й уміє їсти, пити, спати, роскішно жити та в карти добре грати.

Настя надула губки й насупила брівки. В виразних, блїдуватих устах витикнулась завзятість і пишання й нехтування.

— Там то мені клопоту. Я не мати Павлусева, щоб піклуватись його долею.

— Та воно так! В Павлуся тільки всього, що його краса! Гарний, як намальований. Пє, гуляє сливе що ночи, а сьвіжий з лиця, як мак, вуха рожеві, неначе в йоркширського кабанця. Але я давно зауважив, що в тебе більш серця й фантазиї, ніж просьвітности й розуму, — бовкнув батько. — Ти й твоя неня схожі, як дві краплї води, і вродою, і вдачею, і вподобою, та ще й обидві нахапались за гряницею усяких найновомоднїйших напрямків: і спіритизму, і гіпнотизму, і декаденства і усякої нісенїтницї...

— Не говори менї, папо, про усякі найновомоднїйші напрямки, про якихсь декадентів та символїстів, бо скажу тобі просто в вічі, що ти в сьому нічогісінько не тямиш.

— Овва! Невже-ж таки я такий нетяма, що й такої зовсім таки не мудрої нісенїтницї не втямлю? — сказав батько насьмішкувато.

Настусю вразив сей насьмішкуватий та легковажний тон. Батько вразив її страшенне самолюбство, неначе шкрябнув нігтем по виразцї. Вона спахнула.

— Менї, тату, про се не варто розводитись надаремно. В Росиї суспільство ще таке грубе, таке нерозвите, що зовсім таки нездатне втямити гаразд сього тонкого, нервового, делїкатного напрямку в поезиї. Воно ще має занадто грубий ніс, щоб почувати сї тонкі аромати. Волячими нервами, конячими носами не почутиш сїх тонких, делїкатних пахощів.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Овва! Куди-ж пак! Хвалити Бога, і в нас носи на свойому місці, як і в загряничних людей.

— А про маму не говори мені таки нічогісінько! Мама була сьвята. Мені важко слухати докори та нарікання на неї, коли вона вже в домовині, — крикнула Настуся і від разу заплакала.

— Твоя сьвята мама була для тебе ворог через те, що вже без тями тебе дуже любила та пестила. Вона тебе на віки збавила своєю хоровитою любовю та потураннєм, — сказав батько, важко зітхнувши.

Настуся брязнула ложечкою об стіл, скочила зо стільця, крутнулась по столовій, неначе хтось вистрелив в неї і поранив її, влучивши в груди; потім вхопила капелюш, з похвату не наділа, а настромила його на голову, наче налагодила ся кудись тікати.

— Оттак само було робила і твоя мама, як була молода! Наука, як бачу, таки не пішла в ліс! Скажу було за обідом не на докір, а так собі ніби сам до себе, що вона справила надто вже дороге пальто і надаремно втелющила зайву сотню карбованців, або часом скажу, що сьогодня печеня пересмажена, то вона схопить ся з стільця, кине обідати, вхопить парасольку, та прожогом і вискочить на вулицю. Та було й блукає тай блукає, доки голова не провітрить ся та не висьвіжить ся від такої страшної образи. Обидві ображають ся на смерть тим, чим і в голову нікому не прийде ображати ся! Горенько мені з такими чудернацькими людьми!

— Я, папо, не так вихована, щоб слухати чиїсь докори. Я зросла на повній волї і люблю повну волю. Мені вже до смерти обридли усякі напутїння від тих тїток, та дурних дядин, та якихсь зовиць та кузинок. Лїпше повіситись, ніж по всяк час слухати якісь огидливі напутїння. Вони мене душать у горлї, — кричала Настуся в прихожій.

Вона натягла на себе пальто, вискочила на вулицю, хрьопнувши дверима і зслизла десь у темряві.

— Иста мама! Вся мамина врода і вдача, неначе дві паляниці одного печива. Занадто вже в їх багато уяви, серця, нервів, хоровитої почувливости та сваволї, та вередів та упертости. Коли чого заманеть ся, замандюрить ся,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

то вже і не говори й не кажи нічого, бо по твойому таки не буде: „Не мов менї нї словечка, нехай буде гречка!“ А вже менї та їх „гречка“ дала ся в знаки! Гей, Петре! гукни лиш там на погонича, щоб мерщій подавав фаетон! І де в гаспида ті слуги дляють ся? Вовтузять ся тай вовтузять ся, неначе чумаки лагодять ся в дорогу в Крим по сіль. Гей! побрала-б вас лиха година! — репетував роздратований Петро Михайлович, неначе й сам заметив ся від дочки неврозом.

— Фаетон уже поданий, — обізвав ся Петро, держачи напоготові розіпнуте панове пальто і хапком напнув його на могутнї плечі.

— Погана справа буде і з дочкою, як була погана справа і з її мамою. Вони обидві, як бачу, одним миром мазані. А за Павлуся Малинку я дочки не віддам. Нехай Павлусь сього і в голові собі не покладає. Він певно думає, що в мене грошей повний міх, але й з мого порожнього міха буде йому не велика втїха... А Павлусь ще й до того шахрай і гультяй та картярь, ще й звик до широкого, панського, роскішного життя. Його дурість та примхи в гульнї якісь дикі. Настуся чудна і трохи навісна, навіть не зовсїм нормальна людина, а Павлусь навіжений і розпещений до самісїньких пят. „Оженив ся, дурний, та взяв біснувату, та не знали, що робити — запалили хату“, — пригадалась йому пісня. Вони й справдї зугарні і здатні запалити хату...

І старий Самусь аж голову похилив від думок, сидячи в фаетонї. Важкі передчування несподївано налягли на його душу, неначе насунулись на небо важкі хмари тучного наглого дощу.

— Павлусь нїколи не каже: „мій батько“, а все говорить: „мій банк“, як говорять в його дурному кружку молоді, пещені гультїпаки. Він певно має на думцї і в менї придбати собі не татуся, а „банк“, замісь свого „покійного банку“. Ну, не на таківського натрапив, щоб дав ся йому в руки!

В осьвітлених покоях, звідкіль виїхав Петро Михайлович і виплигнула Настуся, стало від разу тихо, неначе в якихсь осьвітлених склепах. Лямпи були позасьвічувані

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

і осьвітлювали високу залю, трохи вищу за иньші покої, осьвітлювали просторний кабінет з масивним дубовим столом, закладеним та закиданим господарськими книгами та паперами. Сьвітло в залї відбивалось у двох здорових, сливе під стелю дзеркалах, лиснїло на широких, золочених рямах портрета покійної Настусиної матери, лиснїло на чистому паркетї, грало в кабінетї на здорових рямах портретів двох давнїх козацьких полковників, а з дверей кабінета неначе виглядав з рям нїби живий красунь наказний гетьман Павло Полуботко і дивив ся на свій відбиток у високому дзеркалї в сальонї. З стїни дивилась Настусина мати, штучно намальована, нїби жива і нїби вона одна оглядала осьвітлені покої, наче сподївала ся в покої якихсь гостей.

Вбігла весела горнишна, тихенько співаючи на ходї піснї і заходила ся перемивати склянки. Покої нїби ожили на годину. Горнишна поховала посуд у буфет і вибігла з покоїв. Покої знов нїби замерли А Настуся не верталась.

Аж через годину задзеленькав дзвоник у прихожій. Настуся вернулась, роздяглась і ввійшла в осьвічені покої. Вона сїла на оксамитовій канапі в залї, згорнула руки на грудях і нїби пірнула в свої думи, в свої мрії, похиливши гарну головку.

Рани образи ще трохи нили і щеміли в її душі. Настуся була з тих виродково образливих, нервових вдач, котрі смертельно ображують ся тим, на що звичайні люде навіть не вважають і чого вони навіть не примічають. Щоб не образити Настусї, треба було хвалити її за все, як хвалила її мама: хвалити крам, що вона собі набрала в крамницях, хвалити її убрання, хвалити усї її вчинки, усї її речі, які-б вони не були. Хто не хвалив сього, той неначе ножем різав її по серцї. Щоб запобігти в неї ласки, треба було без перестанку кадити перед нею фиміям лестощів.

Вона прислухалась до чужої розмови, ловила слова, все думала, що розмова стосуєть ся до неї, що то за неї говорять, що кидають в її огород, тільки не просто, а з натяками, не завжди ясними. Вона все брала на свій кошт.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ти, Настусю з мамою, ображаєтесь скрізь і в усьому, неначе кривий спотикаєть ся на рівному місці і якось примірковуєтесь на рівному місці понабивати собі синяки, — часто було говорить до їх батько, розсердивши ся на їх ремствування на людей за образу. — Ви обидві маєте неначе попечену вроду: чи хто дихне на вас, чи хто скаже якесь немиле вам слово, а вас уже корчать корчі, ви вже й мучитесь, безталанні стражденниці, вже й у ночи не спите, перекидаєтесь з боку на бік, аж стогнете! Ви обидві тільки й маєте на думці, що про вас говорить увесь сьвіт і більш ні про кого. З вами говори і бій ся, щоб часом ненароком не встромити вам ножа в самісіньке серце без жадного зумисного заміру. Ви обидві нещасливі люде, якісь мучениці своєї хоробливої вдачі. Чи не декадентки ви часом? або чи не психопатки ви самолюбства?...

В Настусі серце ще трохи нило, як ниє болячка, котра вже гоїть ся, але і трохи болить, трохи свербить.

— Ой, обридло мені тут жити! Ой, не видержу! Усі мене кривдять, усі мені говорять за щось докори. І тато ображав завжди маму, все казав, що мама дбає не для дому, а більше з дому, і мене ображає, і тітки ганять, і дядини й усякі кузинки ображають, і знайомі кидають часом на мене на здогад слівцями, неначе камінчиками. Ніхто мене тут не любить, і я нікого не люблю, ні з ким не зійдусь, не знайду собі щирого приятельства. Які погані, паскудні та противні люде! Яка погана й противна рідня!

— Одна ти, моя мамо, любила мене щиро, любила мене з моїми вразливими нервами, з моїми ледачими вередами, як кажуть тітки, любила без міри, без кінця...

І Настуся підвела голову і глянула на материн портрет. Її покійна мати, Поліна Павлівна, виглядала з широких, золочених рям, дуже штучно вироблянних із золоченого листу та квіток, неначе жива. Настуся була схожа на неї, як одна крапля води схожа на другу. Гарне та пишне, саме в цьвіту краси й здоровля, неначе дивилось живими, гострими, карими очима материне, довгобразе, з широким, закругляним, білим чолом лице, з чорними, густими, різкими бровами, з випнутими устами, з завзяттєм у гострих

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

очах. Настуся встала, стала перед портретом і втупила свої очи в материн вид, неначе не могла надивитись на його. Мати гордовито дивилась на неї зверху, неначе давала дочці своїм видом взорець непохильної завзятости та самостійности.

— Ти одна на сьвіті мене любила щиро, до саможертви. Ти не спала цілі ночи, коли я малою була слаба; один мій кашель зривав тебе з ліжка; щоб полекшити мої страждання, ти бігла до мене, стояла надо мною цілі години і очей не зводила з мене, доки я не засипала.

— Ти не любила моїх менших двох братів, маленьких хлопчиків, ти ненавиділа їх, як не любила мого батька, а потім зненавиділа його. Я нераз чула, як ти кляла маленьких моїх братів, звала їх поганими, паскудниками, нераз казала й бажала, щоб вони повмирали. Ти зумисне відчиняла двері й вікна, ставила їх на вікно і держала їх на пронизуватому, холодному вітрі, щоб зумисне їх застудити; посилала їх з нянькою до церкви, коли на селї лютовали обкладки, віспа й иньша пошесть, скубла їх за чуприну, за вуха, била їх, штовхала. І вони померли, а ти всю свою любов зоставила для мене одної, бо ти казала, що я на тебе схожа, а не на тата; бо ти казала, що зненавиділа мущин, усїх сих зрадників, бузувірів, без вийнятку, і самого тата.

— Боже, як ти мене любила! Здаєть ся, всю свою любов забрала з батька й синів і вилила на мене. Які були веселі днї тодї для мене! Ти мене вбирала неначе ляльку, неначе царівну, справляла для мене дитячі балї та вечорі, про котрі довго говорили в сальонах, збирала для мене на вечорі по три десятки дїтей на танцї. Ти мене вбирала то за пажа, то за фею, то за царівну в оксамитові вбрання, вивчила мене ще в сїм років усїх танців. Я танцювала наче фея: і менуети, і тарантелу, і козачка, і лезґінку. Мене усї хвалили, менї плескали в долонї і мене піднїмали до небес у хвалах. Я бачила, що й ти в купі зо мною неначе піднїмалась до неба на крилах хвали усїх гостей. Ти була навіть ласкавійша до моїх хваленників, ніж до иньших гостей, котрі мене не вихваляли. Ти їх

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

ласкавійше витала, частійше частувала. І я се завважала. Ти була щаслива мною, я була щаслива тобою.

Настуся відійшла від портрета і пішла через ясно осьвічений сальон, через татів кабінет, почала ходити похиливши голову.

Картини минувших, дитячих літ заворушились у памяти, встали, як живі й справдешні. Настуся неначе вглядїла їх на ново в сьому самому сальонї, вглядїла тїсні рядки матерів та ґувернанток, котрі сидїли стїсняні попід стїнами, неначе снопи в стіжку стїсняні щільними верствами. От вона виступає, вбрана за фею-царицю в фантастичному, білому, куценькому вбраннї, в оксамитовій, малиновій корсетцї, в фантастичній, оксамитовій, червоній шапочцї, з рожами на плечах і на грудях. От вона стає в танець з дїтьми. Усї дивлять ся на неї, усї хвалять... Вона неначе чує гомін тїсної юрби, почуває духоту від юрби, чує клекіт натовпу, почуває те вдоволеннє й осолоду від веселощів, від хвали, від танцїв, бачить щасливий вид материн і насупляні брови тата... Чує ремствуваннє і докори тата.

— Ти дурно марнуєш гроші й оксамити! Ти кидаєш гроші в якусь прірву і вкинеш у безодню й Настусю! — гомонить він на маму.

— Не твоє дїло виховувати дочок. Дивись ондечки за своїми синками-лобурами. Мати, одна мати зугарна й здатна доглядати й виховувати дочок, а не ваша груба, зателепувата голова, — говорила сердито мама.

І почали, і пішли змагатись та сердитись. Мама встоювала на свойому і я була щаслива: я гуляла, я гралась, я нагулялась і натанцювалась. Я була вдячна мамі, я сїдала їй на колїна, обнїмала, цїлувала і випрошувала собі знов такий самий костюмований вечірок. І вона обіцяла, вона справджувала свою обіцянку, бо любила мене, як саму себе, як вона часто казала. Вона любила в менї саму себе.

Настуся ненароком зиркнула на темний кабінетик, де її вчили усякі вчительки та ґувернанки-Француженки. Її пригадалось нудне-нудне, аж противне вчіння. Вона знов глянула на материн портрет.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Тричі дякую тобі, мамо! Ти мене так любила, що поклялась і побожилась не посилати мене ні до ґімназиї, ні давати в інститут, а вчити дома Я не зазнала трудности науки, не зазнала лиха в досьвіта вставати та хапком бігти бігцем до школи. Ти полекшила мені науку. Як ти бажала, щоб мою душу не змучили науцтвом та нудьгою книжок! А все то твоя любов до мене!

Настуся ходила здовж ясно осьвічених покоїв і неначе бачила на очи юрбу веселих дітей та гостей, бачила і своїх давніх учительок, і свою дорогу маму, бачила всю тодішню обстанову в покоях неначе на свої очи. Усе пригадалось, усе стало перед її очима ніби живе, ніби воно ворушилось.

Настусині думки знов повелись в гадках та споминках. І натовп веселих гостей, ґувернанток, дітей в убранні лицарів, фей, русалок, царівен та чортиків по маленьку щез. І вчительки й ґувернантки ніби від разу або повиходили з покоїв і вищезли і зслизли, або крізь паркет пішли. В покоях знов стало ще тихійше й мертвійше, неначе в осьвічених катакомбах десь під землею...

Сон не брав Настусі. Їй здало ся чогось, ніби вона когось сподівала ся до себе, чи гостей, чи тата з клюбу. Хтось несподівано задзвонив у прихожій в дзвоник дуже здорово і якось з нетерплячкою, неначе дзвоник, закричав: „Відчиняй зараз, бо маю діло! Відчиняй швидше, бо ще й вилаю, як задляєш ся хоч на одну мить!“ Настуся аж жахнулась, неначе хто затуркав їй над самісіньким вухом, як селяне часом лякають кого турканнєм, закравшись позаду за спиною. А дзвоник ніби лящав та верещав, неначе малий опецок, як зла мати часом стьобає його дубцем.

— Ой лишечко! Се-ж котрась тітка. Тільки злі тітки так нервово та з нетерплячкою сіпають за дріт. Ану, чи почне далї лелущити та гупати кулаком у двері, — подумала Настуся, стоячи серед залї.

Доки Петро добіг до прихожої, і справді почув ся стукіт кулаком у двері, неначе закалатало калатайло на шиї в вола.

— Се істинно котрась тітка. Пізнаю тітчине калатайло. Чого се вона менї накалатає? Се певно тітки вже

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

дізнали ся від Павлусевої дядини, що я отсе недавнечко була в Павлуся. Вже котрась сурганить ся мене напучувати та лаяти.

І справді в залю похапцем вбігли Настусині тітки: тітка Маня та тітка Софа, обидві в чорному вбранні, високі, сухорляві й смугляві з лиця, неначе в залю вскочили дві циганки.

— Вони обидві! Я вгадала. Дві циганки, тільки без решіт та підситків на спині та без веретен, — подумала Настуся і почутила, що її вже бере злість.

— Ти, серце Настусю, дома? — крикнула тітка Маня, привитавшись із Настусею.

— Хвалити Бога, ти дома! — крикнула й собі тітка Софа. — А ми отсе вже в-друге забігаємо до тебе. Питали і довідались, що ти десь вийшла і зникла.

— Дурнісінько турбувались та клопотались. Як бачите, я дома. Ходила, сьвітом нудила, тай вернулась. Прошу сідати!

Тітки посідали на канапі проти небоги і витріщили на неї очи.

— Щож се вони ворожити-муть мені, отсі циганки? Вони вже безперечно відомі тому, де се я недавнечко була, з ким балакала, — подумала Настуся.

— А нам слуги отсе сказали, що ти, серце Настусю, за чаєм полаялась з татом, за щось змагаючись, та настромила на голову шапочку тай майнула на вулицю. Ми отсе в-двох никали по вулицях поблизу, шукали тебе, питали за тебе. А ти, хвалити Бога, вернулась, — говорила тітка Маня.

— Вигулькнула таки, хвалити Бога, неначе з води, і не втопилась, — додала тітка Софа.

— Як бачите, і не втопилась, хоч і потопала, сказавши по вашому, — обізвалась Настуся.

Обидві тітки в останній час уважливо слідкували та назирали за Настусею, бо вже примічали в неї деякі прикмети та ознаки психічнього неладу. Вони бояли ся, щоб Настуся часом не заподіяла собі якого лиха, або й смерти, або не запагубила себе на який спосіб.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— А я, хвалити Бога, от і вернува ся живісінька й здоровісінька, — знехотя і якось трохи сердито відповіла Настуся.

— Але, серце Настусю, чого се ти стала така бліда, аж біла, неначе крейда! — крикнула тітка Маня.

— А очи в тебе сухі та аж горять, неначе в пропасниці. Ти страшенно чогось змінила ся отсе таки від разу сього вечора, — аж крикнула тітка Софа, аж підвела ся і випростала свій сухорлявий стан з дива.

— Та я певно й переднійше була така, та тільки ви не придивились гаразд, бо вже не добачаєте очима на старости літ, — сказала Настуся і відвернула вид від тіток на бік.

— Ні, моя кохана! Я се в-перше прикмітила таку зміну в тебе. Ти слаба! Ти чимсь занедужала, та тільки й сама гаразд не тямиш, — сказала тітка Маня і взяла Настусю за руку.

— В тебе, бачу, руки сухі й гарячі, як жар. Треба-б покликати доктора. А татови й байдуже! Кинув тутечки тебе саму, як билину в полі, — говорила тітка Маня.

— Боже мій! В тебе, бачу, голова аж горить. Чоло гаряче, неначе розпечене і якесь сухе, — бідкалась тітка Софа, лапаючи долонею Настусю за чоло. — Може ти отсе десь застудила ся вештаючись по вулицях в легенькому убранні, в вітром підбитій одяганці. Роздягни ся, серце, та зараз ляж на ліжко.

— На віщо! Се гаразд! Я здоровісінька, як і ви обидві. Щоб ви сказали, як би отсе я до вас причепилась та казала: роздягайте ся зараз обидві та лягайте на ліжко в постіль, — відказала Настуся і якось чудно зареготала ся якимсь сухим, злим сьміхом.

— Ой не пойму тобі віри з роду-віку! І не запевняй, і не божись, і не присягай ся. В тебе вид змінив ся і якось погано змінив ся, неначе осунув ся. Ой, серце небого! Береженого й Бог береже. А ти таки не гаразд стережеш ся. Не бігай, серце, не ганяй по вулицях, та ще й сама. В нас не Париж і не Рим. В нас у вечері на вулицях тих шахраїв, торбохватів та може й убійників — хоч греблю ними гати! Ти-ж, серце Настусю, не панич, а панна.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Я й сама добре знаю, що я не панич, а панна, і сама собі дам раду і без вас. Вміти-му добре поводитись і без вас. Не так уже ревно піклуйтесь мною та клопочіть ся, — сказала гордовито Настуся.

— Як-же нам не піклуватись тобою, коли в тебе нема матери, коли ти ще така молода й нестатковита, ще й неслухняна та якась непоміркована. Коли тата ні в чому не слухаєш, то послухай хоч нас. Ми-ж тобі не чужі, а рідні: добра тобі бажаємо і думки не маємо допікати тобі та настиратись.

— Я й сама не бажаю собі лиха. Ніхто собі не ворог. Се річ вже занадто звичайна, — сухо обізвала ся Настуся і все дивила ся не на тіток, а на бік, на дзеркало.

Досадлива горнишна вибігла з столової і спитала, чи не загадають підогріти самовар та зготувати чай. Але Настуся зиркнула на неї сердито і ніби очима проганяла горнишну: не мішай ся мов не в свої лика, коли тебе не просять.

— Спасибі тобі, дівчино! Ми не пити-мемо чаю, бо дома вже понапивали ся, — сказала тітка Маня.

Горнишна вийшла не зводячи очей з Настусї і все неначе ждала загаду. Але Настуся ніби мовчки, сердитим поглядом не веліла гріти самовар, щоб швидше випровадити неприємних гостей з хати. Теперички вони були для неї в-пятеро неприємнійші, ніж передше. Їй бажалось зістати ся в самотині з своїми думами, всолодити душу приємними мріями в тиші порожніх покоїв, хоч в уяві та в мріях надивити ся на свого коханого красуня, котрий справді засліпив її очи своєю красою і запалив якимсь солодким огнем її випещені та чуткі нерви, усю її кров, душу й тіло в-перше на віку.

— Тебе, серце Настусю, отсе бере нудьга. Твоя компаньонка чогось загаяла ся в своєї матери. Ти сидиш отутечки все сама та сама, як билина в полї, та тільки свої думи думаєш. Ще якогось лиха собі надумаєш, — говорила тітка Маня.

— Якого-ж я собі лиха надумаю? Не надумаю-ж я собі пропасниці чи якоїсь там болячки, — сказала Настуся.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ой можна надумати собі лиха! А з нудьги, з гульні та від безробіття можна й Бог-зна чого надумати і накоїти: як от, приміром, бігати на відвідини до кат-зна кого потай від тата, потай від рідні. Тобі з нудьги уявляєть ся все щось химерне, незвичайне; ти вигадуєш якісь вигадки негодящі, якісь вчинки непутящі. Се все зовсім таки не подобає й не личить такій молодій особі, як ти, серце небого, — говорила тітка Маня.

— Що правда, то правда твоя, сестро Маню. Се все панні не личить, як нам старим не до лиця рожеві суконьки та блакитні квіточки і залицяння, — додала тітка Софа.

— Може вам і не личить, а мені все личить, бо я людина вольна від ваших стародавніх забобонів. По вашому — не личить, а по мойому — зовсім таки личить. Як що кому до вподоби! — сказала Настуся, гордовито піднявши голову і глянула сухими, злими очима на тіток, неначе кинула пятака, викликаючи їх на битву і неначе казала очима:

— Будемо тепер бити ся на смерть! Не зачіпайте мене теперички, бо я знайшла собі міцну оборону, знайшла захист певний і незломний і вас не злякаюсь.

Вона почувала, що ніби стала на якийсь твердий ґрунт, що кругом неї хтось ніби захистив безпечний захист! То була її любов, то був її любчик Павлусь.

— Бачиш, моя кохана Настусю: піде в місті поголоска, підуть недобрі слухи. Люде загомонять, обгудять, обнесуть. Добра слава лежить, а недобра конем біжить. Піде недобра слава і про рідню. І на нас таки спаде якась частка поговору, бо ми ж твої доглядачки, як твої тітки. А ти сама себе не шануєш ні кришки, — сказала тітка Софа.

— Ми-ж твої оборонниці, а не якісь твої лиходійки. Ми-ж сестри твого тата. А ти-ж не маєш матери, — сказала тітка Маня.

— Годі! доволі! Більш не видержу вашого ніби напучування, а в дійсности вашого осуду! — крикнула Настуся і схопившись з місця заходила і закрутилась по залі. — Я звикла вволяти свою волю, а не чиюсь там иньшу.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Дайте менї спокій! Нема сили терпіти більше. Ви мене кривдите раз-у-раз, ви ображаєте моє самолюбство. Ви наробили менї ран без ліку, самі того не тямлячи. Менї непотрібно ніяких доглядачів та надзирателїв. Я сама здатна дати собі раду, сама й відповідаю за свої вчинки. Менї. хвалити Бога, не десять же років, — репетувала Настуся.

І несподївано вона істерично заридала в голос, ходячи та никаючи по залї. Тїтки посидїли, помовчали, зглянулись мовчки, потім повставали і розпрощались з Настусею. Вони вийшли зі смутком та жалем на серцї і самі трохи не плакали: вони вже вважали на неї, як на божевільну й пропащу людину.

Настуся згодом переплакала і незабаром заспокоїлась. В покоях знов стало тихо й мертво. Настуся нїби впала в крісло і похилила голову. І знов повились перетяті візитом, як гострим ножем, її думи та мрії.

— Тїтки мене не люблять, чіпляють ся, кривдять мене своїми непроханими напучуваннями та докорами. Нїхто мене не любить. Один Павлусь любить мене щиро, та ти, моя ненько, любила мене за своєї жизности, — думала Настуся похнюпившись.

Сон не брав Настусї. Серце, стрівожене коханням, чогось просило, чогось сподївало ся. Настуся сидїла і все їй здавало ся, що вона нїби когось жде, когось сподїваєть ся до себе, чи батька з клюбу, чи гостей, чи... Павлуся. Їй знов стало сумно. Страшна нудьга знов напосїлась на неї, неначе лихий ворог.

— Яка нудьга, яка туга на мойому серцї! Чого менї сумно? Кого менї жаль? Чогось менї жаль і сама гаразд не знаю, чого. Жаль менї моєї дорогої мами, жаль менї життя в купі з нею, та ще за границею. Там менї було весело з нею, моїм вірним другом, моєю порадницею. Там у мене була й якась робота; стільки було дїла, що часом нїколи було й нудитись і в гору глянути. Обридне було зимою Париж, ми їдемо в Рим на карнавал, а з Риму в Нїццу, а там на лїто в Лозану, Женеву... Тільки те й робили, що вкладались, лаштувались, їхали, ночей не досипали, а потім знов розташовувались в иньшому містї на

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:08 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

новій кватирі; а там візити, а потім спектаклї, музеї, нові знайомости, нові люде, оригінальні особистости. Все иньше й иньше. І було діла. що ніколи було і в гору глянути. І було весело. Приємне життя, повне руху, натхнїння, захвату. Ти, мамо, давала менї повну волю. Я робила, що хотїла; ходила, куди хотїла. Ти менї казала: не тїсни, доню, свого серця! давай серцю волю! Люби, кого хочеш; кохай, кого знаєш, бо я не зазнала щирої любови, занапастила своє серце: я не любила твого татка, я була нещаслива...

І я давала волю серцю. Я любила... Але... менї здавало ся тільки, що я любила... Ніколи було щиро й довго кохати за тими завсїднїми переїздами та походїнками. Мама не любила довго сидїти на одному місцї і блукала по сьвітї, щоб розігнати свою нудьгу, розігнати якесь горе задавняне та затаєне. Якась потайна туга та нудьга гнала її з місця на місце, неначе застукувала її на царинах, перепиняла і неначе ті злиднї стежила й слїдкувала за нею скрізь по всїх усюдах: і по великих ожвавляних вулицях у Парижі, в Лондонї, в Римі, і по високих горах Ріґі та Пілатуса, і по синїх водах Женевського озера. Вона казала, що їздить для мене, показує менї культурні краї, вище просьвічене европейське громадянство, щоб я сповнила недостачу домашньої просьвіти, набралась розуму й життєвого досьвіду та пересьвідчення, щоб я обтерлась, оговталась з вищим сьвітом.

— Спасибі тобі, дорога мамо! Ти менї полекшила нудну, важку стежку шкільного вчіння, ти менї потурала у всьому, щоб я не зазнала ніякої трудности нї в чому. Я просьвітилась через розмову в вищому заграничному товаристві; я постерегла усї найновійші, найновомоднїйші напрямки просьвітности; начиталась усяких цікавих книжок, про які й не гадала й навіть не чула в себе дома на отсїй Українї. Я стала чистою людиною, зарятувала себе. Я стала на-рівнї з своїм віком, з віком сьогочасного, европейського, просьвіченого суспільства, як ти менї часто се говорила, і з чого сьміяв ся, і чим дошкуляв тобі так боляче мій тато. А тато каже, що ти звела мене з пуття, що ти була моїм ворогом, що я через тебе вийшла неви-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

печеною паляницею; продражнив мене недопеченою декаденткою та верхоглядною буддисткою...

Була вже глупа північ. Місто ущухло й ніби замерло. Огні в вікнах домів скрізь згасали одні за одними і згасали до останку. На вулицях заглух стукіт та гуркіт. Слуги в домі поснули. В покоях дома неначе все вимерло. А Настуся все ходила здовж і свої думи думала в замерлих покоях, неначе неосьвітлених катакомбах.

— Як мені тяжко, як мені на серці важко! Кого се я жду? Здаєть ся, папи з клубу. Як його довго нема! Лягла-б спати, але сон мене не бере. Щасливі слуги, що мають сон, так що й добудити ся їх трудно. А я сплю в ночи, як курка на сідалї: сплю і все чую.

І Настуся підступила до рояля, відчинила вікно і сїла за рояль. Вона чудово грала, бо її мама ставила штучництво багато вище за науцтво і сама чудово вміла грати. Настусю вчили музики довго-довго, довше, ніж науцї, та ще й по три годинї на день.

Вона вдарила по клявішах чудового рояля. Моцартова весела соната „Як сад весною у цьвіту“ розлягла ся по мертвих покоях, ніби вдарив перший весняний грім і неначе стрівожила мертвий спокій мертвих, віковічнїх мумій у єгипетських катакомбах. Настусю аж злякали ті веселі та голосні акорди так, як би вони несподївано злякали ті мумії в їх віковічньому спокої. Вона аж кинулась, аж іздрігнулась. Напружені нерви не видержали того гуркоту струн, тієї веселости мельодий. Вона неначе з переляку вхопила віко і гуркнула ним з досадою, аж струни заразом загули. Вона сиділа, все держала ногу на педалї.

І довго струни гули, доки не замерли, гудючи все тихійше та тихійше до останнього тихого шелесгу. Настусї стало чогось від разу страшно. Кров кинула ся в голову і наглий страх неначе розливав ся по жилах, доходив до серця, пішов по всьому тїлї. Вона сама здивувалась, чого вона боїть ся і чого їй стало так страшно. І гудїння струн було їй страшне і чорні вікна стали страшні. Але страх швидко минув, як і нагло найшов на неї. І Настуся знов підвелась і почала походжати по сальонї з якоюсь тугою на серцї, з одчаєм на душі. Несподївано акорди

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

пишної сонати залунали в її душі і викликали ніби чарами якісь иньші акорди в серці, приємні, солодкі. Щось солодко помаленьку вливалось у серце і зворушило душу. До неї неначе з дзеркала виглянули чиїсь великі, гострі й милі очи, майнули малинові уста, прихищені русявими, мякими вусами. Вона вловила ніби в сьвітлї одлиску дзеркала чийсь молодий осьміх, мигнули чиїсь чорні брови, червоні уста, чиїсь ясні очи... Вона неначе заглянула в пишний рай.

— Се згадки моїх давнїх симпатий, давнї згадки з тих далеких, теплих сторін. Чи я-ж любила щиро тодї ті гострі очи? Чи я-ж кохала щиро ті мякі, малинові уста, обтїпані мякими, русявими, пахучими вусами? Нї! Я тільки милувалась ними, тільки дурила й себе й їх, що люблю щиро, з щирим серцем. Я тільки колись милувала ся двома студентами, неначе малими хлопчиками; я тільки в їх любила гострі, карі очи, а не їх з тїлом і душею.

І несподїваво перед нею став неначе живий Павлусь серед сальону, міцний, дужий, пишний, неначе олїмпійський бог, з красою Феба, з ґрацією Парижанина, з такою красою, якої вона й досї нїде не бачила, яку тільки або у снї, або на картинах великих майстрів штучництва можна побачити.

Вона почула прилив кохання наглий, раптовий. Солодке почуваннє неначе вдарило її ножем у серце. Вона швидше заходила по мертвому сальонї, неначе забігала, заметушилась, ніби пораняна, підстреляна птиця і закидалась від болячих ран. Їй забажалось вглядїти його, побачити зараз, таки зараз, як малій, вередливій дитинї часом заманеть ся якоїсь цяцьки. Вона була ладна бігти до його серед ночи, щоб тільки подивитись на його, намилуватись його високим, білим чолом та високими бровами. Вона вже кинулась до капелюха і хотїла надїти на голову, але схаменула ся.

— Тепер ніч, ніч глупа. Де він тепер? Що з ним? Його нема дома. Тепер саме його ясний південь... Він десь певно саме отсе тільки обідає, сидить за столом серед молодого товариства, раює серед своїх супряжичів декадент-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

ства, як каже папа. Годі менї бігти туди! Не личить... нїяк не личить. Тут не Париж.

І вона швиргонула капелюх на крісло й опустила руки, довго стояла-стояла непорушно з блїдим видом, з притухлим поглядом. Вона була ладна сподївати ся якогось чуда, якогось дива, аби тільки глянути на нього і хоч всолодити своє серце його видом, його зором, заспокоїти жагу кохання, гарячий пал любови.

— Мамо моя, рідна моя! — сказала вона стуливши долонї перед портретом, неначе на молитві. — Я знаю, що ти бачиш мої муки з того сьвіта: я знаю, що ти спочуваєш менї й там. Покажи уявки своє спочуваннє! Полекши мої муки! Я пропаду! Я вмру! Будь моїм медиюмом і силою спіритизму, покажи менї його зараз, зараз, зараз! Я певна, що ти менї спочуваєш і споболюєш з того сьвіта! Рятуй мене, моя нене, чудом! Зарятуй мене в горі, бо я либонь умру, вже ледви дишу. Рятуй мене зараз, зараз! — шепотїла палко Настуся, неначе вередлива дитина.

А жага кохання росла, більшала. Серце нїби вмирало й нило. Мрії ворушились серед мертвої тиші завзято, настирливо, навратливо, неначе страшне, русалчине лоскотаннє. Вона ждала якогось чуда, підступила неначе медиюм-спіріт до дверей і загомонїла:

— Вийди, мій милий! Нехай хоч тїнь твоя вийде до мене! Нехай я гляну на тебе і вмру! Моя мамо! невже ти не зробиш для мене чуда? Покажи менї його хоч на одну мить, бо я вмираю від кохання!

Вона обернула ся до дзеркала, де відбивав ся з кабінета портрет її батька. В одну мить у дзеркалї перед нею з'явив ся Павлусь, неначе в туманї. Вона вглядїла його високе, біле чоло з легенькими кучерями на висках, його високі брови. Він стояв нїби пишний Аполлон і дивив ся на неї, неначе через туман. З розхрістаних, білих, міцних грудей текла широкою смугою червона кров, зараз оберталась в пару і парувала неначе опар з води в осени. Вона оступилась назад з переляку. Павлусь увесь неначе повив ся прозорим туманом, захитав ся. Дзеркало блиснуло навскоси, залиснїло. І Павлусїв пишний вид неначе

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

від разу зайняв ся, спахнув і згорів у одну мить — і зник без сліду.

Настуся оступилась, заточилась, захиталась, упала на канапу навзнак і зомліла...

Вже сливе перед сьвітом батько вернув ся до дому з гостинної.

— Чом се не погасили й досї сьвітла в залї? — подумав він вступаючи в прихожу і заглянув через відчиняні двері.

Він углядів Настусю, котра спала сидячи на канапі. Її голова скотилась на залом спинки канапи, аж звісилась на бік. Руки були розкидані, неначе в мертвої. Лице було блїде й лиснюче, неначе в морфінїстки. Закругляне чоло з чорними, пишними бровами, обрямоване чорними косами, виразно виступало на пунсовому, плїсовому покриттї канапи, неначе намальоване. Довгенький, трохи загострений чернїговський вид її дуже скидав ся на іспанський.

Батька не здивувало таке з'явище. Настуся не вперше засипала на канапі, неначе мала, вередлива дитина.

— Мабуть мене дожидала, тай заснула сидячи, — подумав Самусь оглядаючи Настусю.

— Иста покійна її мама! Така була й та на двацять четвертому або пятому роцї. Настусю! вставай, серце, бо вже пізно: затого сьвітати-ме! Вставай та лягай спати! — сказав він тихесенько, смикаючи її за руку та торгаючи за плече. Се все твоя мати винна. Вона була ворогом задля тебе...

Настусї саме в той час у снї привиділось, що з темних дверей її кімнатки виступила її покійна мати, напнута білою наміткою до самого долу, уся біла, з жовтим, мертвим видом, але з живими, карими, пронизуватими очима. Вона грізно приступила до неї з ворожим поглядом, простягла до неї сухі, мертві руки, щоб задусити її.

— Я твій ворог! Я тебе запагубила, я тебе й задусю! — вчуло ся Настусї і вона кинулась як несамовита і прокинулась, уся трусячись.

— Настусю! ти вся трусиш ся! В тебе рука трусить ся. Щось трапилось. Де ти отсе була? Чого ти тутечки

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

накоїла? Ох, певно сього лиха накоїв тобі отой нерозсудливий шелихвіст Павлусь Малинка.

— Добре, що ти, тату, розсудливий, — обізвала ся Настуся, зовсім опамятавшись і схаменувшись. — Се в мене нерви розторсали ся.

Вона почимчикувала до свого покоїку, налила ложку брому, що завсіди стояв у неї на столї на похватї, раптом вилила в рот, роздягла ся і впала на ліжко, як кинутий зо стіжка сніп на тік.

— Її мати все тинялась десь за границею, і з сієї либонь вийде якась нестатковита людина, та ще й свавольна: в неї своя воля волить і волити-ме, і я нічого з нею не вдію, як і з її мамою нічого не вдіяв, — думав старий лягаючи спати.

(Конець буде).

Generated on 2015-07-17 18:03 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

БЕЗ ПУТТЯ.

ОПОВІДАННЄ ПО ДЕКАДЕНТСЬКОМУ

Івана Левіцького.

IV.*)

Настав умовляний день побачіння. Настуся ледви діждала тієї години і по обіді над вечір закуталась у пальто, завісила вид густим вуалем, скочила на звощика і полетіла на умовляне місце до Соломенки. Вона переїхала через широку пологу долину поточка Либеді і коло самої залізниці встала і пішла пішки.

— Ой коли-б швидче побачити його, бо в мене вже починає в голові туманіти! — думала Настуся. — Коли я сиджу сама дома, мене бере нудьга, але мій розум якось бува яснійший; а коли зійду ся з ним, побачу його, я неначе стаю божевільна від його очей. Ой коли-б швидче, коли-б швидче! Вже в мене тяма туманіє, голова морочить ся.

За насипаним полотном залізниці стремів Соломенський шпиль. Стежка на Соломенку вила ся попід мостом на насипу. Настуся почимчикувала тією стежкою і опинила ся під мостом.

— Як тутечки під мостом ориґінально і навіть гарно! Я ще з роду не була під мостом. Які важкі залізні скле-

*) Гл. кн. XI, стор. 137—157.

Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

піння! Які товсті попереплутувані залізні арки! Чисто так, наче у „Орфеї в пеклї“ в Оффенбаха! Гарно й поетично! „Орфей в пеклї“ — під мостом! Як ново!

По стежцї під мостом в ряди-годи проходили робітники з фабрик, то дуже вбогі міщанки з Соломенки з кошиками в руках, то обідрані Жидки.

— Тут менї безпечно. Жадної тїтки, жадної дядини сюди й ворон кости не занесе. Я тут вольна від знайомих, неначе на вулицях у Ґренадї або в Палєрмо, — подумала Настуся і підтюпцем підбігла через широкий Соломенський майдан у гору попід бідними міщанськими, неначе обскубляними хатами.

На соломенському шпилї вже заманячіли опрічні малесенькі халупки та землянки без дворів, без городів, неначе шпиль подекуди поріс здоровими грибами та опеньками. Поверх тих грибів та опеньків на самісінькому щолопочку шпиля манячіла та мріла в імлї чорна струнка постать.

— Він, він, мій коханий, — аж крикнула Настуся і попростувала навпростець до його по крутій горі просто по траві, збочивши з стежки.

— Се ти, та chere? Се ти, Настусю? — гукнув він зверха шпиля.

— Я, мій милий!

І вона відслонила вуаль і закрутила його кругом капелюха. Він збіг зо шпиля до неї на зустріч, подав їй руку і вивів на самісінький той Соломенський Мон-Блян.

І вони обоє, молоді та гарні, опинили ся на самісінькому верху шпиля недалеко від лїса, неначе дві подоби памятника, вирубані з чорного мармору і поставляні на щолопочку шпиля на памятку когось і чогось.

— От ми й на горі в імлї! От ми й на нашому Мон-Блянї! — сказав Павлусь, накинувши на віщось на ніс монокль, неначе-б він був на поготові виступити на сцену і відгравати ролю в якійсь комедиї або драмі.

Їй здавало ся, що вона знов налагодила ся грати в якісь чудернацькі ляльки, або перебирати ся за казкову, фантастичну царівну-жабу.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ні, мій коханий! Мені здаєть ся, що ми тепериньки на мрійній Юнґфрау, на самісінькім вершечку в мрійній імлї, в прозорих мріях небесного туману. Тутечки ми на всій нашій волї! Тутечки нема нї лихих доглядачок-тїточок та дядин, нї заздрісних приятельок, нї жадних кузинок. Я неначе тепер в небі, лечу на хмарах, сама неначе легка хмарка, — сказала Настуся.

— Як менї тут гарно! Як легко тутечки дихати! — обізвав ся Павлусь.

— Ой, як тутечки ново, гарно, захватливо! Я коли могла-б — летїла-б усе в гору та в гору в ту сизу імлу з моїми мріями. Там повно мрій, неначе поетичних, ідеальних бджіл у пасїцї.

— Неначе ідеальних, поетичних мух у Спасівку, — сказав він. — Ми теперички далеко від людей! Ми поверх людей, поверх їх мізерних клопотів!

— Я почуваю себе неначе на самому вершечку Олїмпа на місцї давнїх богів. Нас тут нїхто не вглядить. Наша любов на вершечку гори і її нїхто не побачить, — сказала Настуся.

— Коли-б ще нас закутала імла, як Зевес на версї Олїмпа обкутав себе в-двох з Герою туманом і зробив з туману пишний палац. І туман сховав їх обох від очей людей й богів і Зевес виростив у одну мить постїль з рожевих, синїх та білих гіяцинтів і напахав палац солодкими пахощами, — сказав Павлусь.

І його слова були нїби слова могутнього Зевеса.

По розлогій долинї Либедї низом від Днїпра потягло туманом. Легкий туман покотив ся филями. Біла імла впала зверху на супротилежні Київські гори і обкутала верхи високих дзвінниць на горах. Верхи та банї неначе пірнули в хмари. На низу в долинї понад Либідю з високих димарів фабрик покотив ся важкими, чорними та темно-сизими клубками дим і неначе заплутував ся подекуди в сизім, білім, легкім туманї. А на горах ще було виразно видно будинки, золотоверхі банї церков та соборів, тополї, ледвиледви поняті білою імлою. Картина прийняла вигляд фантастичний.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— От моє бажаннє й справдилось! Сам давній Зевес закутує нас імлою, закутує й криє нашу любов від людських нечистих очей. Дивно й ориґінально! Неначе-б допотопній час! — крикнув Павлусь.

— Ми теперички ніби на допотопній землї! Дивись, як парує долина! Як опар з Либіді плутаєть ся і переплутуєть ся з чорним димом! Які просьвітки й ясні продухвини по горах над містом! Ми отсе з нашим коханнєм опинили ся на допотопній землї! Ой гарно! Ой як ориґінально й ново, ново! — кричала Настуся.

— Ми отсе будемо почувати допотопнє коханнє, Настусю! В мене вже стає допотопнє серце. Ми всолодимось не тільки коханнєм усїх віків і народів; ми тут на горі почувати-мемо любов велитнїх, допотопнїх мастодонтів, іхтиозаврів, палеозаврів, мамонтів... Яка пак була велика сила кохання в тих велитнїв, у тих здоровецьких животин!

— А справдї! Яка то була силенна любов у велитнїв, у тих животин, що були такі завбільшки, як сьогочасні кораблї! Ми тутечки всолодимось тим допотопнїм коханнєм: ми випємо той силенний допотопній напій до дна, — крикнула Настуся.

— Наша любов буде теперички вохка й мокра, як земля після потопу, — сказав Павлусь.

— І менї вже обридла суха любов, та гаряча, та палка любов. Я хочу вохкої, мокрої любови! Я бажаю вохких, мокрих мрій, як вохких та мокрих рож та жасмину після майських теплих дощів. Як солодко пахнуть ті майські вохкі квітки! — говорила Настуся.

— Коли-б пак нам хоч на одну хвилину почутити ту любов, котру почували велитнї та матонти та іхтиозаври!

— Коли-б хоч на одну мить! Я-б переднїйше почутила, а потім була-б ладна хоч зараз вмерти, вмерти від такого силенного кохання в одну мить! — сказала Настуся.

— Ми й почутимо те кохання. Ми вже тепериньки опинились на допотопній землї. Он глянь, моя мила! Чи то-ж пак іхтиозаври плавають по долинї в туманї, піднявши неначе лебідї довгі шиї з туману, такі завбільшки, як чорні труби-виводи фабрик! То на горах не поліцейські доми з пожежаними каланчами: то палеозаври та ма-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

стодонти примостили ся на суходолї. Чи тож пак на горах не допотопні кедри, що повстромлювали свої верхи в самісінькі хмари? Чи тож не велетнї, що стремлять по горах нїби чорні тополї? Ми почутимо їх любов у мрійному туманї, в пахучому туманї. Почутимо за першим поцїлунком. Я вже почуваю, що вже стаю іхтиозавром, що в мене шия довшає, стає така завдовшки, як труба в сахарнї. А ти?...

— Я ще не почуваю сього, але менї здаєть ся, що затого стану мокрою іхтиозаврою, бо на менї вся одежа вже змокріла.

На дворі було тихо й вохко. Потягло несподївано важким холодом. Насунулись хмари і посипала ся крупа по половинї з холодним дощем, а потім наглий дощ запіжив, аж захлющав.

— От і мої бажання справдились! Наша любов стає вже мокра. Чи чуєш, як торощить, як зашелестїло, як піжить дощ та крупа? — сказав Павлусь.

— Чую; се певно прелюдия до потопу, або що, — обізвалась Настуся, напинаючи зонтика.

— От ми й попробуємо тут під дощем любови амфібій. Се якесь дуже цїкаве й смачне, незвичайно поетичне коханнє, — сказав Павлусь.

— Певно крокодилї, жаби та черепахи кохають ся не по нашому. Яка-б я була щаслива, щоб почутити їх вохку, мокру любов? — сказала Настуся. — Вона певно приємнїйша від нашої гарячої та сухої.

— Чи ти вже гаразд змокла? — спитав Павлусь.

— Трохи змокла, але не дуже.

— А я вже став мокрий, як хлющ, бо дощ ллєть ся вже за комір по потилицї. Вже патьоки потекли по спинї і навіть по крижах.

— І в мене вже неначе ожеледицею пойняло вид, — сказала Настуся.

— Вже, вже й рожеві твої уста вкрили ся ожеледицею! Час приступати до першого поцїлунка! — крикнув Павлусь і вхопив її за шию і впив ся пявкою в її мокрі уста.

Але й мрійна ожеледиця не нахолодила її гарячих уст та його гарячої вдачі. Уста були гарячі, неначе роз-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

печене залізо. В Настусї заморочилась і закрутилась голова, повилась ніби туманом. Вона не почувала навіть на лиці його холодних, мокрих, мягких, неначе мокрий шовк здорових вусів і пила з його уст неначе якусь солодку, приємну отруту, що дає щастє й забиває ніби туманом памороки.

— Яка солоднеча в твоїх устах! Яке щастє я пю і не можу напитись, неначе солодкої, старої маляґи, — крикнув Павлусь.

— Я пю з твоїх уст, неначе з відра шампанське вино, захлипаюсь і не можу досить напитись, — обізвалась Настуся, цілуючи його в мокрі очи, в мокрі брови.

— Я пю неначе з бочки мрій, неначе з макітри гарячих почувань! — крикнув Павлусь.

— Чи се пак від тебе пашить пахощами хересу, чи то я нюхаю пахощі хересового винограду аж із Іспанії? — спитала Настуся.

— То ти, моя мила, чуєш дух винограду певно з Африки, де він теперички саме в цьвіту, — сказав Павлусь.

— Які райські пахощі нашого серця я почуваю в сей час! Якийсь либонь весняний, либонь екзотичний, солодкий дух неначе ллєть ся на мене десь з отого гаю, чи з Соломенки, чи з хмар. Чую, пахне весною. Яка шкода, що наша любов трапилась не весною, а в осени в листопаді! — сказала Настуся, притуливши свій мокрий вид до його щоки.

— Та тепер же по той бік екватора в південній Африці саме весна! В Капленді та в Трансваалї тепер саме цьвітуть лелії, рожі, фіялки, жасмин та резеда. Се все одно задля нас, що се все цьвіте буцім то і в нас оттутечки.

— Яке щастє, яке диво чинить натура для нас! Я чую носом весняні пахощі з Капленда через екватор, дійсно неначе через тин. Чую, неначе ті фіялки та троянди цьвітуть десь оттутечки поблизу в садку, а я нюхаю їх через тин, через тин Середземного моря — серця й уяви. Яке диво чинить нам наше серце, наша любов! — крикнула Настуся.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Для нас нема віддеглости, нема дурного простору, як для дурних иньших умирущих! Наша любов без землї й без моря, без простору й далекої далечини, — сказав Павлусь.

— Без дурної людської далечини й дурного простору! — крикнула Настуся.

— Наше коханнє в небесному просторі, в небесній мрійній безоднї, котрій і кінця нема. Наше коханнє серед зірок, серед сонць. Наша любов віковічня, невмируща! Ще вона була до потопа! — крикнув Павлусь.

— Віковічня й невмируща! Геть простір та далечінь ік нечистому! — сказала Настуся.

— Геть людські земляні ланцюхи! Се кайдани для серця! Геть людські звичаї! Я почуваю повну волю від землї! Моя шия все довшає, неначе в іхтиозавра! Я товщаю, неначе допотопний велитень. Я все вищаю та вищаю, росту в гору! Я почуваю свободу від землї, від усього людського. Нюхай весну, нюхай від серця рожі та фіялки через екватор із Трансвааля! Ми маємо силу й спроможність носом мрій та кохання доставати до південної Африки і пити, пити пахощі весни, впиватись пахощами рож та левкоїв у час нашого тутешнього листопаду, — говорив Павлусь.

— І я нюхаю поетичний Капленд, нюхаю пахучу Африку мого серця, — сказала Настуся.

— Нюхай, серце, і раюй, моя мила жабко, моя холодна черепахо!

— Нюхаю носом кохання і раюю, мій милий крокодиле, мій золотий іхтиозавре!

І він обняв її за стан. Пальто на нїй намокло, набрякло і замерзло, стало цупке, як луб.

— Ти вже, моя солодка ящірко мого серця, криєш ся черепками; на тобі вже наростає черепаша шкаралюща, — сказав він. — Яка поезия! Яка дивовижна річ! Наша любов холодна, мокра, з дощем та градом, і разом гаряча й весняна. І град, і сніг, і крупа уяви, і пахощі рож, лелїй та фіялок, — усе заразом! І любов людська, і любов середньовікова, і любов допотопня, велитенська, — усе заразом!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 19:35 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— І любов холодна та мокра, і любов суха та гаряча. Усе заразом! Як ново! Як ориґінально! — дивувалась Настуся.

— Нечувано ориґінально й ново! Ми звичайні, вмирущі, і заразом ми — боги! — сказав навіжено Павлусь.

На дворі вже сутеніло, а далї зовсїм смеркло. Крупа порощіла й торохтїла об мерзлу землю, дощ усе крапав по половинї з крупою. Холод став дуже почуткий та дошкульний, аж кусливий. Вони обоє таки добре померзли: їх наче кусали за ноги та за пальцї холодні черепахи та вужі.

— Час нам уже розстати ся, моя пахуча жабко! — сказав Павлусь. — Вже моя ніч сьвітає. Вже затого зійде моє сонце ночи.

І вони, побравшись попід руки, зійшли з шпиля, неначе з неба, в долину плачу та сліз, в долину либедську.

— Оттутечки мене не побачать нї тїточки, нї дядини. На прийдешнїй час я не прийду на Соломенку до тебе в-друге, бо... бо менї вже обридли мокра любов, ті амфибії та жаби, та іхтиозаври. Я знов хочу сухого кохання. Я прийду до тебе до дому після завтра, — сказала Настуся.

— Приходь, моя пахуча черепахо! Я сподївати-мусь тебе що години.

— Нехай собі тїтки гримають на мене! Нехай! Я зовсїм еманципована людина і нї кришки не вважаю на людський поговір. Я ставлю себе без міри вище за тутешнє суспільство. Я нехтую громадянською думкою. Там то менї клопоту!

— Ми вольні! Ми вищі від усяких забубонів! Ми вищі за людей! Не клопочись сим! — сказав Павлусь, кинувшись з розгоном на близшу доріжку.

Павлусь попрямував просто до клуба. Настуся вернулась до дому і застала тата за столом коло самовара.

— Де се ти, Настусю, так довго забарилась? — спитав батько.

— Не питай, тату, бо швидко старий станеш: се я так довго нюхала весняні квітки з південної Африки носом через екватор.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:51 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Отсе — але! Та й довгий же в тебе ніс! Чи ти божеволієш, чи се в тебе новомодня, символїстична, заграннична мова, чи ти просто дурієш з нудьги та від безробіття! — сказав батько, глянувши на її гострі, збентежені очи і вловивши її хоровито блискучий погляд ніби в гарячці.

— Може. Я й сама не маю про се жадного ясного втямку. Я й сама себе не втямлю гаразд. В мене голова в якомусь тумані і неначе ходором ходить.

Батько тільки зітхнув на два зводи і задумав ся, похнюпившись над чашкою чаю та насупивши густі брови. Важкі думи, сумні передчування заворушились у його душі...

— Я втеряю Настусю, як втеряв і її матїр, — майнула на одну мить у його думка.

V.

Другого дня Настуся ходила неначе непоміркована та непритомна, неначе в якомусь тумані блукала. Вона робила цілий день такі чудні та непомірковані вчинки, що стрівожила й батька і всю господу. Вона і очей не заплющувала цілу ніченьку, лежала на ліжку неначе черепаха в мочарі на сонці. А перед її очима все неначе стояв красунь Павлусь і не зводив із неї очей. Вона оглядала то його брови, то його мякенькі шовкові вуси та малинові уста з ямочками, милувалась його стрункою постатю, то знов пявками впивались її очи в високе біле чоло, в кучеряві васильки на випнутих висках. Вона простягала до його руки, ловила гарячими руками його милий привид, простягала хоробливо гарячі уста і цілувала свою обтїлену, обличчену пишну мрію, неначе справдешній, милий, живий вид живої людини.

Настуся пролежала цілу ніченьку і ледви діждалась, поки на дворі сьвінуло та розвиднїлось. Схопившись з ліжка вона вбрала ся і потаєнці, навшпинячки перебігла залю і вискочила на вулицю, з опалу та спохвату забувши навіть зачинити двері в прихожій.

Вона знала, що в таку ранню годину захопить Павлуся дома. І вона не помилилась. Павлусь тільки що

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

вернув ся з бенкету в ресторані, прогулявши цілу ніченьку і прогайнувавши сливе останні гроші. На столї стояв самовар, а на йому на комфорцї стремів чайник.

— Добридень тобі, Павлусю! Правда, я не помилилась, я добре гадала, коли саме тобі робити візит? — гукнула Настуся, вступаючи в покоїк.

— Не помилилась, моя мокра рибонько! Мій поетичний день саме отсе вечоріє. Я се вернув ся з ресторана і тільки що сїдаю за свій „вечірнїй чай“ по обідї. Сїдай і ти та напий ся зо мною чаю.

— Як поетично і незвичайно! Я пити-му свій вранїшнїй чай, а ти свій вечірнїй. І ми пити-мемо разом! — сказала Настуся, сїдаючи на стільцї і наливаючи дві склянки чаю.

— Ранок зійшов ся з вечером! Я зійшов ся з тобою! І обняв вечір пишний ранок! І поцїлував вечір росяний ранок в самісїньку вранїшню зірку, — сказав Павлусь. І він поцїлував її в блискучі очи, і вона поцїлувала його в чорні брови, в кучеряві васильки.

— Настусю, серце моє! Я цїлую твою вранїшню поетичну імлу, цїлую твою ранкову росу на рожах та фіялках, цїлую твій майський, прозорий, теплий туманець над лїсами, цїлую твої пахощі весни, пахощі маю моїми вечірнїми устами. Пю неначе бджола твою солодку росу на твоїх квітках, — се-б то на тобі, мій рожевий ранку!

— А я цїлую твоє гаряче, червоне, вечірнє небо, цїлую твоє синє чоло, засипане зірками; цїлую твій поетичний, гарячий, лїтнїй, вечірнїй сумерк, цїлую довгі ключі твоїх вечірнїх, гарячих, солодких мрій, неначе весняні довгі ключі журавлїв, вістовцїв поетичнього лїта; цїлую твою вечірню зорю та ясний повний місяць над водою; цїлую срібні місяцеві уста та золоте чоло і золоте проміннє твоє; цїлую самі червоні слїди гарячого заходу на теплій водї, слїди твої, мій милий, слїди мого пишного красуня — вечора.

І вона обцїлувала ввесь його пишний вид, і щоки, й чоло, й голову, й вуси й уста. Пила кохання, наче бджола медяну росу з кожної чурупки весняного цьвіту. Він був блїдий, з гарячими дикими очима. Вона була

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

з несамовитим огнем у блискучих очах. Дві пари очей горіли навіженим блиском, неначе дві пари брилянтів, оправляних у кришталеву оправу. Вони намилувались собою і почали пити чай похапцем, сливе нахильці, неначе хапались, щоб не опізнитись на якусь службу ні на одну хвилину, неначе їх ждала велика відповідальність за спізнїння.

— А ми отсе в товаристві провели сей темний наш день пречудово. І подумай собі, трапилась нам така чудна оказия! Така пригода сьмішна, такий сьмішний випадок, що менї й доси сьмішно, — сказав Павлусь і нервово зареготав ся і захлинув ся часм.

Він реготав ся і кашляв. Чай і нервовий регіт душив його і він не міг нї проковтнути, нї викашлянути.

— Ми почали як звичайно по обідї випивати та бавитись. Мова мовилась про війну Анґлїйцїв у Трансваалї. Дехто встоював за Боерів, а дехто за Анґлїйцїв. Я обороняв від неправдивих нападів своїх коханих Анґлїйцїв, та розсердив ся, спахнув, вхопив Максимову гармату, націлив ся і шпурнув нею в Трансвааль. А їм, дурням, здалось, що я вхопив пляшку та пожбурив нею в піраміду з пляшок з винами на широкому прилавцї і влучив саме по серединї. Той Трансвааль так і луснув і розвалив ся, тільки загуло! Я тодї беру другу гармату і смальнув нею в Оранжеву республїку. Республїка тільки задзвенїла і від разу завалилась. Тим дурням здало ся, що я попер пляшкою в скляну шафу з пляшками. Підняв ся галас, крик! Позбігались усї слуги. Принесла лиха година й господаря. Виплигнула звідкілясь і господиня... Ґвалт! крик! галас!... Десь узялась полїция і мене, мене взнали за божевільного, вже хотїли везти до Кирилївського в божевільню. Я божевільний! Ото сьміх! Отсе так пригода!

І Павлусь зареготав ся, неначе й справдї божевільний.

— Але подумай тільки собі, Настусю! Від мене таки добре досталось Боерам! А вони мене роблять божевільним. Як би не той каторжний ресторатор — та не всунула свого носа полїция, я таки був би взяв Трансвааль, забрав би золоті та брилянтові копальнї і мав би тодї мілїярди! Та ба!...

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Се не диво. Бо й зо мною вчора в ранці трапилась така сама сьмішна пригода. Я причепурювалась коло дзеркала. Коли дивлюсь, десь подівались з туалетного столика чисто всі мої гребінці й щітки. Хоч пальцями причісуй ся! Горнишна десь зникла, бо вона все відникує від роботи. Я як стояла в пенюарі та в білих спідницях, так спохвату й майнула через вулицю до своєї приятельки Надіни позичати гребінців. Вбігаю до Надіни, прошу гребінців. Коли дивлюсь, до мене збігла ся трохи не вся господа: і Бурулькин, батько Надіни, і її сестри й брати, і слуги і навіть хатні собаки. Обступили мене навкруги, напали неначе в нас у Яблунівці собаки на Жида, повитріщали очи, ойкають, охкають... Я тільки дивлюсь на їх, вирячивши очи з дива. Сам старий взяв мене під руку і відвів до дому. За нами слідком біжить Надіна, біжить і її сестра. Слуги повибігали та дивлять ся з дверей. Бурулькин привів мене, побіг до тата в кабінет. Вони там на віщось зачинились. Усі чогось перешіптують ся кругом мене, скоса поглядають на мене. І чого? І з якої причини? Горнишна показує мені гребінці й щітки: дивлюсь, на столику перед самісіньким дзеркалом лежать і щітки й гребінці. Певно десь підкинула потім. І що тут їм усім навдивовижу? Хиба-ж я торік в Ментоні не гуляю було в ранці в самих білих спідницях поміж дачами та фільварками? І на гору лазила в білих спідницях та пенюарі. І ніхто не дивував ся і не витріщав на мене очей. А тут уже й справді якась дуже велика глушина! Занадто вже багато тих провінцияльних етикетів. І зробили з мене божевільну, як отсе й тебе вважають буцім за божевільного. Провінция! Глушина! Непросьвітність! От що! Через те й усякі забубони. Коли-б швидче втікти в Ментону. Але горенько! Папа каже, що сього року його господарська справа йде дуже погано. Нема за що їхати, і ми не поїдемо. Довгів сила!

— І в мене довгів сила! Та се ще не біда. В кого пак їх тепериньки нема! — сказав Павлусь. — Але що за сьмішний був у нас Трансвааль, то я й досі не можу забути. Ото наробили шелесту! А які були в усіх перелякані, дурні, сонні очи! Ну, тай нареготались же ми!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ти герой, мій милий, як я бачу.

— Я герой сього нашого темного дня! Усе громадянство в місті реготати-меть ся. Нехай регочеть ся! Життя наше таке скупе на сьміх, на радощі!

— А вже тієї нудьги тутечки в Київі хоч мішками бери, хоч лопатами греби! — сказала Настуся.

— Ми не тутешні люде, — сказав Павлусь, — тутечки не наше місце.

— Я сама вже давненько пересьвідчилась своїм власним досьвідом, що ми люде не тутешні: тато зве мене нестатковитою, божевільною людиною; каже, що я гайную його добро, сиплю гроші неначе в безодню, ображує повсякчасно моє самолюбство; тітки звуть мене свавольною, недосьвідною, нестатковитою, вередливою. Се все мені обридло, остогидло! Доки жила моя ненька, мене всї хвалили, аж покої лунали від хвали: хвалили мою красу, мої очи, мої брови таки мені в вічи, мою вдачу, мою вроду, мою вподобу, хвалили мої убори, усї мої вчинки. А тепер мене всї гудять, ганять та допікають мені, неначе найнялись мене гудити та кривдити. Усї мої переднїйші хваленики, як тільки померла моя ненька, стали моїми огудниками та осудниками в вічи й поза очи. Я й натуриста, і пещена, й мазана, й навісна, й божевільна, й розтратниця, й свавольна, й неслухняна, і сяка й така. Ой як надопекли мені оті противні тітки своєю порадою та напутїннями! Все хотять навести мене на якусь добру путь. Хиба-ж я збилась з пуття, чи що? Я довше не спроможусь видержати, — сказала Настуся і істерично заридала, потім згодом від разу перестала й замовкла, неначе її сльози й хлипання знесло одним подихом.

— Мене так ображають, так почутливо, так мені від сього шкульно, неначе я уся опечена, неначе я отсе тільки скинула з себе линовище, і мої нерви обголені і виставляні на болячі враження, на спеку й мороз. Тільки моя ненька не допікала мені та ти, мій пахучий, мій милий, бо тільки моя ненька любила мене щиро та ти. Як так жити та страждати, то ліпше зовсім не жити. Я либонь не сьогосьвітня людина. Не моє місце на сім сьвіті.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ти утворена з своєю гарною вродою, з своєю вдачею не для землї, не для людей, а для небесного простору, для неба. Тим-то ти така почутлива на серце, на душу, та вразлива. В тебе певно з роду підвисшена, пахуча почутливість нервів, неначе в духів. Ти вся дух, дух справдїшнїй, легкий, крилатий, повітряний, весь виснований з проміння й мрій, дух пахучий. Я вже тебе неначе бачу наскрізь.

— І ти не сьогосьвітня людина. Ти людина мрій, ти краса нічної доби; твоя поезия — се поезия не грубого сонця, не простацького дня, а тонких уявків та мрійности глупої півночи. Твоя вдача вся виткана з поетичних сутїнків вечора, з мрій чорної ночи, з темно-синього неба, засипаного золотими брилянтами. І ти сотворений не для землї.

— Нам треба-б змінити життя, перебратись на той сьвіт, кращий за сей сьвіт, — сказав Павлусь.

— І я маю таку гадку: нам треба й перебратись на кращу кватиру життя. Старомодня кватира сього паскудного сьвіта вже менї остогидла! — сказала Настуся.

— І ще гірше б остогидла, як би ти почула на свої вуха, що верз учора один якийсь дурисьвіт за вечерою в ресторанї. Він казав, що ми, се-б то такі, як ти та я, тільки дурно на сьвітї животїємо та хлїб марно збавляємо. А щоб ми запрацювали собі на харч, та віддали комусь якісь довги, — неначе ми напозичались у когось! За свій гаразд та просьвітність ми всї повинні стати до підмоги масам: учити їх або ремества, або науцтва, або буд-лї якого штучництва, щоб нїби-то підвисшити просьвітність темної маси. Отсе так справдї штука!

— То се виходить, що й я й ти повинні заходжуватись коло такої чудної працї?

— А тож! Казав, що ся праця незабаром буде обовязкова для всїх, хто вчив ся в школї, неначе якась повинність.

— Ой лишечко! Ой лелечко менї! — крикнула Настуся.

— Говорив, що всї просьвічені люде повинні завести якісь народні унїверситети, такі як у Анґлїї, Данїї, в Па-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

рижі та Швециї та в Америці та ще десь, либонь у Ґренляндиї чи що.

— Деж то такі університети за границею? Щось я не пригадаю. Може вони десь на картинах намальовані... в якомусь музеї, або в картинній ґалериї? Але я сього не бачила навіть між картинами в дрезденській ґалериї... Не пригадую...

— Які там намальовані? Будемо вчити народ реместв, як оті дві навіжені наші сусіди Топольські: поїхали в Фінляндию, вивчились там ткати полотна та вернулись у Полтавщину і десь у якомусь місті засіли за варстати і вчать за новими маленькими варстатами молодиць та міщанок. От що!

— Та сі-ж панії Топольські, се навіжені люде! Се якісь виродки! — крикнула Настуся. — То се певно вони й мене посадять за варстат, щоб я день і ніч торкала руками підніжки та гонила ногами уток з цівкою та клацала лядою об начиння, неначе вовк зубами?

— А тож!

— Ну, я сього не з'умію зробити. Як би вчити мужиків грати на роялї, або вчити їх якогось там штучництва, малярства, чи що, то я-б ще спромоглась. А того науцтва я й сама гаразд не втямила і не знала, та ще й забула.

— І я позабував геть до чиста! Спитай у мене, які річки та озера в Тихому океанї, або які острови в Сахарі, то я тобі сього з роду не скажу. Нї однієї річки в Тихому океанї не пригадаю!

— І я не пригадаю. Спитай мене, які гори в Німецькому морі, або які там народи живуть в Чорному та Білому морі, чи Неґри, чи Турки; в якій ґубернії живуть кити, а в якій моржі, то сього я тепер з роду не пригадаю! — сказала Настуся.

— І я не пригадаю! В мене вся наука давно стала в голові сторч, до гори ногами, — сказав Павлусь.

— Чи ми-ж учити-мемо мужиків французькою мовою? — спитала Настуся. — Бо я тільки-б і з'уміла вчити до пуття французькою мовою.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— А тож! бо то хоч сільський, мужицький університет, але-ж усе таки університет, а не якесь обідя та лубя, — сказав Павлусь.

— А якже-ж мужики втямлять? Вони певно мало що второпають.

— Мусіти-муть. Се можна зробити гіпнотизмом. Адже-ж як медиюм звелить, то та особистість, що спить у гіпнозї, говорить усякою мовою, якою звелить балакати гіпнотизер. Ми наведемо гіпноз на мужиків, і вони від разу втямлять нашу мову: сьогодня французьку, завтра турецьку. Якої хоч!...

— Якже ми вчити-мемо, коли й ми самі позабували те науцтво? — спитала Настуся.

— Доведеть ся сідати знов за книжки та вчити ся в-друге.

— То се й менї треба доконечне сідати за граматику та арифметику? — крикнула Настуся.

— А тож! Доведеть ся вчитись у-друге.

— І до мене знов приходити-муть учительки та всякі ґувернантки! — крикнула Настуся і схопилась з місця, як опечена.

— А певно. Ми з тим паскудним, нудним науцтвом і самі довго бичувались на гору, доки вивезли ту паровицю. А якісь виродки та дурисьвіти не припрягають коней до нашого дишля, а ще причіплюють до нашого воза з заду мілїони мужицьких паровиць! Тай тягни! Се справдї, нїде правди дїти, гарні супряжичі та спільники! Від такої супряги та спілки можна здохнути! От до чого ми дожились! Доживемось ми ще до злиднїв. Там десь у Данії чи в Ґренляндиї вже шістьдесять шість якихсь народнїх університетів, а в Анґлії та ще десь у Ісляндії чи що — по сорок. Та в Парижі їх чотирнацять. Про се я сам читав у ґазеті. Тай напружуй ся! тай вези! хоч лусни, та цуприкуй!

— Мілїони маж! мілїйони паровиць! Я лусну від напруги! Вчительки з переду, а мілїони паровиць із заду! Тай тягни! Ну, вже краще вмерти, нїж так жити! — кричала Настуся, бігаючи від кутка до кутка.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Я-ж тобі казав, що краще вмерти, ніж так — не жити, а тільки животіти на сьвіті, коли вже й за границею з'явились якісь навісні виродки. А се вже і в нас заводять ся такі бакцилї та бактериї та всякі виплодки лиха. Коли там десь у якійсь Ґренляндиї люде скаженїють та дуріють, то нумо й ми! Овва! Се або пошесть, або якась найновомоднїйша мода. Я сього нїяк не второпаю, не втямлю нї на який спосіб! А ще ті дурисьвіти кажуть, що з нас користи для рідного краю, як з цапа молока!

— Се певно якісь страшні нові бакцилї, — сказала Настуся, ставши проти Павлуся і витріщивши на нього вже без тямки очи. — То коли-ж я мати-му час тебе любити, як я повсякчасно мусїти-му їздити по селах та вчити? Коли-ж я накохаюсь з тобою, надивлюсь на твої очи, намилуюсь тобою? — сказала Настуся і впала йому головою на плече, хлипаючи.

— Не плач, моє пахуче серденятко! Ми поженимось тай виїдемо десь далеко-далеко! Втїчемо від усяких дурисьвітів, від сїх тутешнїх бакциль та бактерий. Нїчого не вдїємо з ними!

— Не ожениш ся ти зо мною! Не будеш ти мій, а я твоя! Тато позавчора менї казав, щоб я і в голові собі не покладала виходити за тебе заміж; казав, що ти якийсь виродок колись славної, козацької сім'ї, що ти декадент, пяниця й шахрай, нї до якої працї нездатний, що ти гультяй, ледащо, що ти зовсїм нестатковита людина, що з тебе затого вийде якийсь торбохват, босяк, одним словом, що ти пропаща людина, як і твій „покійний банк", котрий промотав та програв сила грошей у Монако на рулєтцї. Казав що застрелить тебе, як ти прийдеш сватати мене, бо ти прийдеш до його, нїби злодій, красти мене в його.

— Сам він шахрай та злодій, а не я! — крикнув Павлусь як опечений і схопив ся зо стільця. — Се не твій тато, а кат для тебе й для мене!

Він завештав ся, заметушив ся, забігав по кімнатї, неначе пораняний лев. Гордовитість, ображене самолюбство, кривда в любови — все се збурило його душу до самого дна. Злість і помста заклекотїли в його серцї. Хоровите

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

самолюбство його нервової душі було збурене до самого дна. З ним трохи не стались корчі. Очи згасли в одну мить, стали ніби рибячі, потім знов зайнялись і заблищали.

— Я швидче застрелю й його, й себе, й тебе, ніж він мене! — кричав Павлусь. — Так знущатись надо мною, так кепкувати з мене! О, сього не буде ніколи! Не попущу! Не варто жити на такому паскудному, поганому сьвіті!

— Не варто! Ми вартнійші кращої долї, вищого життя з нашим кришталевим серцем, з нашою кришталевою любовю! Чи твоє-ж серце не кришталь? Чи твоя-ж душа не брилянт, котрому ніхто й ціни не складе? А він...

— Пху на сей опоганений сьвіт! Пху на твого дурного батька! Я скаженію, я швидко здурію! Не видержу довше. Мене душать чиїсь руки, якісь обценьки, якісь кліщі за саме горло. Умрім, серце! Умрім зараз, таки зараз!

— Умрім, мій коханий! Тільки перестань скаженіти, перестань ґедзкатись! Павлусю, щастя моє золоте, серце моє дияментове, заспокій ся. не галасуй, не муч себе! Я ладна зараз умерти з тобою й за тобою.

— Умрім! Умрім зараз! Смерть, се наше весіллє! Се не смерть, се буде наше велике урочисте сьвято! Се райське раюваннє. Я туманію від сього щастя, від сієї ідеї. Се свобода, золота свобода від усього!

— Се раювання! — крикнула Настуся.

— Се райська Нірвана нашого Будди! Ми перейдемо в справдішній сьвіт з сього земного нікчемного багна. Ми полинемо в-двох у небесний простір без границь, без кінця. Ми літати-мемо між зорями, між купами зірок. Ми побачимо, як шугає місяць кругом землї, як земля крутить ся кругом сонця, як вона гуде, шумить, гучить. Для нас загудуть, задзвенять усї зорі, загудуть усї планети, заспіває тоненьким сопраном вранїшня зоря, заведе небесним тенором Волосожар, заведе басом Юпітер, Сатурн, заверещать і запищать дрібні планетки, немов діти в хорі. Ми почуємо дивний і дивовижний концерт і слухати-мемо той концерт по віки вічні в повіквічній Нірванї.

— Сидіти-мемо в повіквічньому концертї. Сеж пишнота!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Не сидіти-мемо, а летіти-мемо в ефирі, наче на прогулянки; слухати-мемо сьвітовий концерт і заразом милувати-мемось усякими зірками, сонцями, усякими букетами зірок, дивовижними взорцями, сплетеними з сонць та зірок. Правда, буде гарно? — сказав Петрусь.

— Ой гарно! Сеж раювання для вуха й зору, для серця й душі! І в купі з тим ми кохати-мемось, дивитимемось одно на одного і нюхати-мемо пахучі букети з зірок, місяців та з сонць. Умираймо швидче! Кидаймо се багно з усякими тітками, шолудивими вчительками, з усяким ремеством, нудним науцтвом. Там ми спозирати-мемо тільки високе, чисте, прозоре штучництво і... раювати-мемо!

— І раювати-мемо тільки в штучництві... Які там картини небесного малярства! Які там пахучі симфонії! Які солодкі сонати! То не будуть тутешні смердючі ноктюрни! Не буде то тутешня смердяча, жовта та синя музика та людська любов! Вмираймо! Не гаймо надаремно часу! Полинемо на якусь планету. Знаєш, як у Флямаріона!

— Вмираймо швидче! Ой як мені заманулось умерти! Флямаріонови я йму віри! — сказала Настуся. — Бери рушницю та ходім, наймім нумер у гостинниці тай застрель мене, а я тебе, — сказала Настуся.

— Пхе! Се буде вже геть-то по міщанськи, зовсім не по модньому! З нас сьміяти-муть ся наші знайомі в Ментоні, в Ніцці, — сказав Павлусь. — Ще і в ґазетах обсьміють, опоганять і наглузують ся якісь письмаки.

— Твоя правда. В ґазетах тільки й читаєш, що якийсь пришелепуватий київський швець чи кравець найняв нумер з якоюсь прицуцуватою швендою тай позастрелювались обоє. Мадам Трюше в Ментоні лусне від сьміху, як прочитає про сей наш прозаїчний, буржуазний учинок у ґазетах. Краще буде отроїтись. Але... але доведеть ся довго попомордуватись? Ліпше-б чимсь гострим... щоб від разу шугнути до Будди на лоно. Без мук, без болісти, без мордування, в одну мить!...

— Або з моста та в Дніпро, — сказав Павлусь. — Пхе! Се вже буде зовсім по мужицьки: „з моста та в воду!“ Сеж так приказують жужики тутечки на Україні. Умрім на вершині Мон-Бляна, або Юнґфрау, або на Ріґі! Там

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

близько до неба! Тамечки ми вже будемо сливе в небі, за хмарами. Там ледники та сніг і бакциль уже нема: не наберемо їх на той сьвіт, у небо!

— Далеко, серце моє! В мене всього якийсь там десяток карбованців у кишені, бо як помер „мій банк“, то в мене стало порожньо в кишенях. Трохи шкода мого „покійного банку“, — сказав Павлусь.

— Тай у мене нема грошей. „Мій банк“ дає видавцем усе, навіть кухарови. „Мій банк“ скуповатий. То я продам потай від „свого банка“ мамині брилянти, тай поїдемо вмирати або на Мон-Блян, або на скляні, пахучі ледники в Ґренляндиї, бо там нема бакциль.

— Коли-ж і до Ґренляндиї добра буде промашка. Десь вона, здаєть ся, дуже далеко, — сказав Павлусь.

— Здаєть ся, аж за Австралією, туди десь ік полюсови, — сказала Настуся. — Далеко, дуже далеко! Туди треба довго їхати, а умерти зараз мені страх як бажаєть ся! Я-б бажала вмерти хоч тутечки, але серед поезиї, музики або квіток, як умерла коханка „аббата Муре“, дочка того садовника в садку Парадизї, як про се пише Золя. Ото так щира, правдива, поетична смерть серед квіток, котрих вона напелехала повне рядно, повний мішок, ще й перла приполом із садка в свою кімнатку, постелила собі ліжко з фіялок, гвоздиків, левкоїв, геліотропів, закидала підлогу резедою, настуриями, орґінїями, нагідками, королевим цьвітом, царською борідкою, вкрилась укривалом із рути, мяти, резеди та пахучого горошку тай... почимчикувала просто на небо в чаду поезиї, в захваті оберемків та приполів квіток та всякого зела, — марила Настуся.

— Ми вмремо на Мон-Блянї і серед оберемків квіток! — крикнув Павлусь. — Ми отсе зараз умремо на Лисій горі над самісіньким Дніпром. Quelle idee! Лиса гора, сеж наш київський Мон-Блян! І до неба близько!

— Невже! — крикнула Настуся. — Я там ніколи не була!

— Високо, чортом високо! І там живуть не люде, а духи. Сеж Броккен наш! Там же в ночи бенкетують духи, справляють гулянку відьми!

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— А деж ми наберемо та нагарбаємо стільки квіток, щоб учадіти в поетичному весняному чаду? — спитала Настуся.

— Ми заберемо їх у Африці, бо теперечки там саме май! Ми їх перепремо в одну мить через екватор і набгаємо цілі вози, і встелимо всю Лису гору. Quelle idee!

— А справді, зробім так! — сказала Настуся.

— Ти ще мене, серце, не знаєш гаразд! Я скажу таке слово, і всї квітки з Капленда й Трансвааля так і перелетять на днищі на Лису гору в одну мить! Я скажу одно слово, і люде в місті вимруть у одну годину! Скажу друге слово, і вони пооживають! В менї велика, навдивовижу велика криєть ся сила! Схочу, і вона виявить ся уявки, як хоч і коли хоч; хоч зараз!

— Невже! А я сьому не була й досї відома! — сказала Настуся.

— Еге-ж пак! Не була відома... Так знай же теперечки. Схочу тільки, і від разу стану Нероном, розмовляти-му з премудрим Соломоном, побачу Савську красуню-царицю, буду з нею кохатись, цїлуватись, — от що!

— Сьому я йму віри, бо раз спирит у Марселї викликав тїнь моєї мами. Вона з'явилась у дверях другої темної кімнати, напнута чимсь білим, і промовила до мене: „Ти вмреш від кохання і... будеш повік щаслива“. Тепер я тобі йму віри, — сказала Настуся. — Тільки ти, серце, не цїлуй ся з Савською царицею. Се менї не до вподоби.

— Отже-ж рушаймо мерщій у дорогу, бо... бо... я вже знов почуваю, що більшаю, росту. Моя голова підвисшуєть ся. Я вже от-от незабаром доторкну ся головою до стелї. Мої руки довшають. Мої плечі ширшають. Я вже черкаюсь плечима об обидві супротилежні стїни. Я стаю, знов стаю допотопним іхтиозавром... Шия моя вже стала довга, неначе в зебри. А ти? — спитав Павлусь.

— І я неначе все більшаю та більшаю, — сказала Настуся.

— В мене знов неначе хтось барилами наливає кохання. Я почуваю в-друге вже велитенську любов іхтиозаврів. Моє серце стало таке завбільшки, як макітра пахучих вареників кохання, та ще й в сметанї. А ти?

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— І моє серце вже стало, як барильце, — сказала Настуся. — В мене неначе хтось наливає кохання відрами, черпаками, дійницями. Наливає одекольону, духів, шампанського. Я сама стаю неначе здорове барило і от-от незабаром лусну від кохання: обручі на мені вже лущать.

— Мерщій тікаймо на Лису гору! Я вже знов став іхтиозавр. Шия моя розпирає стелю, плечі розпирають стіни. Я вже заповнив собою всю кімнату. Ой, незабаром рознесу собою ввесь дім, бо не зміщусь і в цілому домі. Тікаймо на широкий простір буд-лї куди!

— Тікаймо на простір, бо й мене рознесло: ми в-двох тут не помістимось з роду, з віку! — сказала Настуся. — Я вже стаю здоровою копицею квіток, а серце в мене вже таке завбільшки, як барило. Я швидко стану ожередом квіток. Мені місце десь на полї, на просторі, на Мон-Бляні, під хмарами.

— Тікаймо! Ой мені лихо! Чи ти бачиш, моя мила, крізь стіни? А я вже бачу крізь стіни, крізь доми, крізь мури. Ондечки твій тато тебе шукає... йде сюди, прямує просто до нас вулицею. В його за спиною теліпають ся Максимові гармати, а в руках він пре здорову гармату, вже зовсім набиту кулями. Сеж він торохне на мене з гармати і віднїме тебе в мене, забере тебе в полон і закине в тюрму в твердині... Я ввесь трушусь, хапаю дрижаки, неначе на лютому морозї.

— Невже тато простує таки сюди?

— Сюди. Я все бачу, все знаю. Для мене неначе відчинились усї стіни, відчинилась земля, відчинилось небо. Я бачу все піднебеся.

— Ой лишечко! Чи ти бачиш, ондечки на вулиці збіглись усї мої тітки, всї кузинки! Се вони певно мене вже шукають. Та якого їх багато! Та які вони люті та страшні! В їх на шиях голови з крокодилевими щелепами та пащеками, з страшними гострими зубами. А он дядини вже лїтають понад ними з такими пащеками та зубами, як у палеозаврів, а крила в їх неначе в кажанків. Як страшно клацають зубами. Як скрегочуть! Се вони мене шукають. Вони мене загризуть, зітруть у страшних зубах. А на мені вже линовище зсовуєть ся, спадає на ноги,

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:46 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

неначе штани. Ось воно плутаєть ся на ногах! Диви! Стягни його з ніг, бо воно перебаранчає мені ступати й тікати. От-от ті зуби пявками повпивають ся в мої обголяні нерви! Ой! Тікаймо! Рятуй мене! Оборони мене!...

І Настуся крикнула диким, страшним голосом.

— Цить, навіжена, а то вони почують. І батько твій почує. Вилазьмо в двері боком. Може ще якось висунемось. Та тікаймо від їх на Лису гору, на Мон-Блян, на той сьвіт. Мерщій! — сказав Павлусь.

І він боком, одним плечем, потім другим висунув ся в двері.

— Я проліз вже. Певно й ти ще протовпиш ся в двері.

І вона боком висунулась у двері. І вони бігцем побігли на вулицю.

— Як-же отсе в сьвіті божому нас довезе звощик до гори, коли ми такі здоровецькі? Ми розвалимо воза. Які коні здужати-муть довезти нас? — спитала вона.

— Цить! Ондечки стоїть парний звощик, а в його в хуру запряжені два паристі й одноразні мамонти... Чи ти ба!... Які силенно здорові! Сї нас підвезуть. Сїдаймо! Швидчій, мерщій, бо ондечки тато вже близько з своїм цїлим арсеналом.

І вони скочили в фаетон і миттю добігли до переліска в сугорбах, коло Лисої гори над самісїньким Днїпром.

— Вставаймо-ж тут та ходїм швидче на гору, бо твої тїтки посїдали вже на днища і поперекидають ся незабаром відьмами тай прилинуть сюди, на гору. Тодї ми пропали. Онде вже вершини Лисої гори! Вже вона біла. Се певно в ночи випав снїг. А які здоровецькі там ледники з леду, з снїгу! Се Мон-Блян, се Мон-Блян!

— Слава Богу! Бакцилї позамерзають. Ми не занесемо на собі на той сьвіт сїх дивовищ. Шкода тільки, що не буде тропічних квіток, щоб нам тим поетичним чадом, як мостом, перейти в царство раювання, в простір на небо.

— Будуть і квітки! Я вже сказав, щоб вони там були. Моє слово всемогутнє. Для тебе, тільки для тебе я промовив се слово, слово всемогутнього допотопного іхтиозавра.

Вони вийшли на Лису гору, побравшись попід руки. Вона була блїда, неначе смерть, він страшнїйший від самої смерти.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:51 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Чи ти ба, яке диво! Усї ледники в квітках! — крикнула Настуся. — Яка цяця! Яка краса! Які клумби! Он клумба астр, фіялок, левкоїв! А ондечки грядки геліотропів, нарцизів, тюльпанів, датур, тубероз! А осьдечки вють ся жовтогарячі й червонясті красунї, спадають з білого леду ледників ґірляндами, фестонами, висять гнїздами. А ондечки на низ по кручі, по снїгу цьвіте червоний мак, та все смугами до самого долу, до самісїнького тобі берега Днїпра! А там смужки лелїй білих, жовтогарячих, аж над водою. Яка дивовижна пишнота! Гарно, нїби се все у снї! Який дух! Які пахощі! Неначе пахне, аж пахтить моя й твоя любов чадом тропічних африканських квіток! І се все ти вчинив задля мене, одним твоїм словом! Мій милий, мій золотий!

— Задля тебе, моя мила! Задля тебе ще покроплю сї усї квітки росою з брилянтів! Он дивись! Я тільки подумав, і вже на їх трусить ся брилянтова роса, неначе трусить ся порох або пил, або имжить снїжок.

— Бачу, бачу, моє серце мила! Я бачу й почуваю, що та брилянтова роса кохання обтрушує і мої коси, і мою голову, і моє серце. Я раюю до загину! Я вмру від кохання! От-от умру! Яке щастє, яка усолода! Коли-б тільки часом не нагодились оті противні тїтки, дядини та кузинки. Вони мене запагублять, занапастять, не дадуть менї випити отруту кохання до самісїнького дна, до останньої краплї солоднечі серця.

І вона впилась своїми блискучими, божевільними очима в його дикі, блискучі очи, пишні й солодкі в самій божевільности; впилась, як гаряче проміннє сонця всисаєть ся в чорний оксамит, а потім віссалась в його гарячкові уста і принялась неначе пявка і пила кохання до зомлїння, до втрати памороків.

— Я знов росту від кохання, — сказав шептом Павлусь, ледви відірвавши свої уста від її уст. — Я набираюсь сили й величини іхтиозавра. Моя шия довшає знов, стала така, як дзвінниця. Я вже почуваю, що сягаю головою до неба, а мої могутнї плечі поширшали до країв гори. Я певно наповню пів землї своєю величінню. Незабаром гора мене не знесе, не втримає. Час менї переходити в небесний

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 19:35 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

простір між планети. Тут менї чогось тїсно. Там менї буде просторнїйше. А в тебе... в тебе, любко? Яке диво я бачу! В тебе ростуть крила, вже виникли з плечей, неначе в горлички або в голубки... Вже крильця вбивають ся в палки! Та як швидко вони ростуть! Бачу на власні очи, як вони ростуть. От уже повисовувались із палок довгі пера. Та які білі, чудові! Неначе струсові, кучеряві, легенькі! От твої крила стають велитенські, сягають від сходу до заходу. Ти стаєш прозора. Я тебе бачу наскрізь. Бачу твоє серце, таке завбільшки, як барилце. В йому повно дивних ароматів. То аромат твого кохання. Я нюхаю аромати твоєї любови. В мене від їх забиває дух, паморочить менї тяму. Я чадїю від тих пахощів. Не видержу далї, вмру, от-от умру!

— Не вмирай, мій милий! Не кидай мене! — крикнула дико Настуся. — Мій голубе, мій соколе ясний, візьми мене з собою! Я боюсь, я трушусь, я чогось злякалась. Десь певно слїдком за нами гонять ся мої вороги. О, чи ти ба! Ондечки мої тїтки лїзуть на Лису гору, розпатлані, розкудлані, неначе відьми. Ой Боже мій! Се мабуть вони допитались, де се ми знаходимось. Та яка їх сила, яка безлїч! Цїлі полки тїток та кузинок. Цїла армія дядин. Усї наступають, лїзуть в гору, аж крокодилевими зубами клацають. А кузинки лїтають понад ними, неначе велитенські кажанки або зубаті палеозаври. А ондечки „мій лихий банк“ в їх за приводця. Він несе в руках здорову гармату, таку здорову, неначе труба коло сахарнї. Вони мене розшматують, роздеруть на шматочки моє тїло, стрїскають мене отими вищіреними зубами. Менї страшно! Ой страшно! Рятуй мене, моє серце! — Вона крикнула таким страшним, диким голосом, неначе хтось устромив їй ножа в серце, ще й тричи повернув.

— О, ти замахала крилами і хочеш втїкти в небо від мене. А я амфібія, мене тягне до води. Моя любов знов стала вохка й мокра, а твоя легка, прозора й суха. Я повинен перебратись у простір через Днїпрові безоднї... Не пущу тебе в небо! Летїм обоє в вохку безодню, мою природжену безодню! О, ти вже замахала крилами, тїкаєш

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:51 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

від мене. Не пущу, задушу, а таки не пущу! — І він ухопив її в обіймища і сторч кинув ся з нею з кручі.

Вони в купі покотились по кручі, притрушеній снїгом. Але незабаром наткнулись на корчаку старого пенька. Пеньок розлучив їх палку любов. Він покотив ся нарізно від неї на низ, неначе чорний корч. Вона покотилась окремо, нїби здоровецький клубок.

Вони котились і раювали. Вони були в небі, в небесному просторі, між пахучими зорями блискучого кохання. Він дригав ногами серця, вона метляла черевичками кохання, неначе клубок мрій.

Але він помилив ся. Круча не досягала до самої води. Попід кручею вив ся вузький шлячок, вибоїстий та бакаїстий. У бакаях стояли каламутні калюжі. По шляху в місто плюганились шкапами селяне і везли на продаж на торжок огородину: капусту, картоплю, цибулю та петрушку.

— Що то пак котить ся з кручі? — гомонїли чоловіки, порозявлявши роти на кручу. — Чи пастухи спускають ся та скобзають ся з гори, чи може пани на одному колесї спускають ся? Ото диво! Диви, бра', диви! То їздили на одному колесї по рівному, а се певно вигадали нову машину, на одному колесї спускатись із гори, неначе по саночках або на лубках.

Але незабаром Павлусь скотив ся до долу і плюснув спиною в калюжу. Вона догнала його і простяглась у бакаї поруч з ним.

— Чи ти вже вмерла? — спитав ся Павлусь, вглядївши поруч з собою свою милу.

— Вмерла. А ти, мій коханий?

— І я вже вмер.

— От і хвалити Бога! Тепер нам уже не страшні нї тїтки, нї бакцилї, нї дядини, нї кузинки, нї сам батько! Вони вже зістались позад нас далеко, на тому поганому, паскудному, грубому сьвітї, на поганій, паскудній, задрипаній землї.

— Теперечки ми в крузї чистих мрій, у небі, — сказав Павлусь. — Он дивись в гору: яке тут чудне та пишне небо, неначе виткане з здорових чурупок щільників. Одна чурупка рожева, друга червона, третя жовта, а там

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 19:35 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

далї щілинки блакитні, а ондечки синї, білі. Се небо мрійне. Се наше небо! Яка пишнота! Яка роскіш! Чи ти чуєш, як гуде місяць у свойому лету, як співають зорі? Се вони співають для нас весільні пісні.

Але чоловіки не дали їм довго балакати та всолоджуватись музикою небес. Вони забрали їх і посадили на віз поверх головок капусти та снопків хрону й петрушки і покалїчених повезли далї до міста.

— Се ми певно вже летимо десь у ефирі, в небесному просторі. Вже ми певно поминули місяць, бо щось дуже задзижчало, неначе ґедз коло мого вуха. Ми вже певно десь коло зірок Терезів або недалеко від Квочки, або й під Квочкою.

— Нї, серце! Ми отсе певно летимо проз сїм зірок Воза, бо ондечки менї привиджують ся нїби колеса й дишель, — сказала Настуся. — А оглянь ся, серце, та подивись, чи не женуть ся й тутечки за нами мої тїтки та кузинки, бо їх може і в небо принесе ледащо. Вони ладні й сюди прокласти залїзну дорогу та телеґраф. Вони таківські: доберуть і сього способу.

— Нї, нема! Ми тут безпечні від усього, від усякого лиха та напасти, — сказав Павлусь.

— А які тут аромати в небі! Яке пишне смугнасте небо! Одна смуга рожева, друга жовто-гаряча, третя червона, а там далї білі й золоті смуги. Та всї дріжать, неначе їх напала трясця кохання. Та всї до чиста пахнуть, ллють на мене якимись дивними ароматами. Ти не почуваєш тих ароматів? — спитала Настуся.

— Пахощі трохи нагадують менї нїби аромати либонь земної петрушки та капусти. Щось воно трохи підхоже до того, але багато краще й приємнїйше, — сказав Павлусь.

Селяне довезли їх до міста і здали поліцейським урядникам.

— Їх обох треба відвезти просто в божевільню в Кирилівське, а не до дому. Ми їх давно знаємо. Вже давно всї примітили, що вони обоє з якоюсь ґанжою в голові. Їм давно-б бути в божевільнї, — казали вони і посадили їх у фаетон тай попровадили просто до божевільнї.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 19:35 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Чи ти ба! — сказав Павлусь. — Ось ми вже ніби в якомусь місті, чи що. Се вже ми певно прилетіли на Волосожар або на Юпітер. Певно Будда призначив для нашого проживання сю планету на житло.

— А які тутечки чудернацькі забудування? Яке все тут чудне! — сказала Настуся.

— Еге! І справді все якесь дивовижне. Он бачу — якісь високі дзвінниці поперехняблювались навкоси, неначе хотять полягати долї. От-от попадають! А доми тут усї до чиста понахилялись на один бік, неначе верби на здоровому вітрі. А люде! Чи ти ба! Геть чисто всї ходять до гори ногами! Ходять руками і стремлять ногами до гори. Як химерно дригають ногами, неначе жаби тодї, коли поринають на дно. Ой сьмішно! Ха-ха-ха!

І Павлусь реготав ся несамовито, аж дух йому забивало.

— А он, чи ти ба! Люде поприїзджали на торжок на червоних коровах та на зелених конях. Як гарно, як дивовижно!

— Нї, серце, то не корови. То вони поприїзджали на допотопних мамонтах та мастодонтах. Яка тут здоровецька худоба! — сказав Павлусь.

— А он я бачу якусь величезну браму, поцяцьковану ніби золотом. А за брамою якісь пишні палаци, вкриті золотом, а поверх їх золоті банї аж сяють, — сказала Настуся.

— І я бачу се диво. Се либонь палац Будди. Се ми летимо до його з поклоном. Се він тут пробуває. Які банї пишні, аж сяють золотом! А вікна обрямовані навкруги дияментами, неначе в палаці Гарун-аль-Рашида, в казках „Тисяча однієї ночи“. А яке тут диво на небі! От подивись! Небо неначе й хмарне, але по йому бігає з трицять місяців. Де там трицять! Певно з сотня. Одні срібні, другі золоті. Та як швидко йдуть, ніби вештають ся, ніби сновигають по небі, ніби в хрещика грають, ганяють ся один за одним. Пишне житло призначив нам Будда за нашу велику любов.

І вони обоє роздивлялись і раювали і були дуже й дуже щасливі...

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:51 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— От і брама вже відчинилась. Он хтось вийшов до нас на зустріч, — сказала Настуся.

— Коли-б нам таки зараз дали тут обідати, бо я вже їсти хочу, аж шкура лущить. Як ми їхали на мамонтах на Лису гору ще на землї, то я відколупав шматок сирого гарбуза тай ззів, а потім проковтнув зо дві сирі картоплинї, та ще налапав і поглинув сире соснове поліно. Ото було і все. А дорога була не близька! — сказав Павлусь.

— А я таки тодї крадькома налапала головку капусти тай проковтнула від разу, а потім налапала під собою сирого буряка та згризла потаєнцї, щоб зірки не бачили та не сьміялись з мене, але почуваю, що гаразд не наїлась у смак.

— То ми в небесному просторі їли небесну манну зірок та бурякову амброзію кохання.

— Чи ти ба! От ми вже і в палацї. Які силенно здорові тут покої та всї в золотї та сріблї! Як тут хорошо, як гарно! А люде! Які тут чудні жильцї! От придивись! Зовсїм не такі, як ми. Он дивись, никають від кутка до кутка в другому здоровому покої. В їх, як я бачу, нема нї рук, нї ніг, а тільки голови на тулубах. Неначе тюленї або моржі поставали на хвостах, неначе вони обкутані білими хламидами. І ходять вони хвостами тай не ходять, а либонь стрибають на хвостах нїби сороки. Як чудно та дивовижно! А які в їх чудні голови! Дивись, дивись! У всїх голови гострі неначе шапочки; волося на їх нема, тільки китички теліпають ся зверху, не сказати-б чубки. Вони лепечуть, щось белькочуть, деякі скрегочуть, наче сороки. Дивно! А може то буддийські сьвяті в довгих хламидах свої походеньки тут справляють. Але цить! Ондечки відчинились двері. Певно вийде сам Будда, — сказала Настуся. — Дивись, усї якось заметушились, почали щулитись, всї ущухли. От і ми нікчемні сподобились таки спозирати самого Будду в його золотому палацї, в його раю.

— Отсе-ж виходить сам великий Будда, — сказав Павлусь. — Дивись, який він величнїй дїдуган! Борода аж до колїн. На йому брамінська, шовкова, жовта хламида, а по хламидї чорнїють латки: се символи його чернецького смирення та вбожества.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 19:35 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Який він величнїй! Та як приялéча йому та жовта хламида! Який він величнїй і либонь дуже добрий та почувливий! Все питає в кожного, як він себе почуває, як його здоровля? Чи чуєш?

— Чую. Він питає в кожного дуже ласкаво, з щиросердою прихильністю, а ті пиндючать ся чогось та химерно кивають головами. Певно се в їх таке благання до Будди, — сказав Павлусь.

— Цить! Ось він підступає й до нас, певно питати-ме про нашу мандрівку, — сказала Настуся.

— Тільки, борони тебе Боже, не кажи, що ми попасались у дорозї, що ти проковтнула головку капусти, а я ззїв пять скибок сирого гарбуза та поглинув неварене соснове поліно. Бо ти стала лепетлива, стала велика брехуха; вийде якось не дуже делїкатно в сїх палацах. За се мовчи!

— Цить! Ось він і до нас приступає! Хвала тобі, великий Буддо! — крикнула Настуся. — Я знаю твою велику силу! Благаю тебе, не посилай мене в курку, а мого Павлуся в півня! Не хочу я йти і в телицю і не посилай мого Павлуся в бичка, бо нас лихі люде заріжуть. Насїчуть із нас товчеників та котлєт, та стріскають нас. Пошли мене в зозулю, а мого Павлуся в зóзуля. Ми будемо до віку по гаях лїтати та тобі хвалу кувати.

— Цить, навіжена! Ото наказала-наговорила три мішки гречаної вовни! Се ти певно вже з ума зійшла, або з глузду з'їхала! Не слухай її, великий, сьвітлий Буддо! Вона збожеволїла! — сказав Павлусь.

— Я й не слухаю її, а переднїйше вислухаю вас, милий красуню! Як ваше здоровлячко? — спитав доктор у Павлуся Малинки.

— Хвалити Бога, аж вибрикую, бо отсе тільки що оброку наїв ся. Оступись, будь ласка, а то ще вбрикну тебе, преподобнику. Ти думаєш, я не знаю, хто ти? Дури вже кого дурнїйшого, а не мене. Ти великий Будда! От хто ти єси!

Київ, 12 марця 1900 року.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-17 18:51 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001469466
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google